

UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA

MITJA JELEN

**KAZNOVALNE ODŠKODNINE – PUNITIVE
DAMAGES V SLOVENSKEM PRAVU – BOLJŠA
GENERALNA PREVENCIJA PRED
PREPREČEVANJEM POVZROČANJA ŠKODE**

Diplomsko delo

Maribor, 2014

UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**KAZNOVALNE ODŠKODNINE – PUNITIVE
DAMAGES V SLOVENSKEM PRAVU – BOLJŠA
GENERALNA PREVENCIJA PRED
PREPREČEVANJEM POVZROČANJA ŠKODE**

Študent: Mitja Jelen

Št. Indeksa: 71163036

Študijski program: UNI – PRAVO

Študijska smer: Korporacijsko pravo

Mentor: Doc. dr. mag. Nataša Samec

Maribor, september 2014

ZAHVALA

Posebna zahvala gre mojima staršema Marjanu in Sonji Jelen, ki sta me tekom študija brezpogojno podpirala, tako finančno kot tudi moralno. Brez njiju ne bi mogel dokončati tako zelenega študija. Zahvalil bi se tudi svoji mentorici doc. dr. mag. Nataši Samec za njene zelo koristne nasvete, ter vsem, ki so mi na moji študijski poti kakor koli pomagali.

1	Uvod.....	1
1.1	Opredelitev problema	1
1.2	Cilji in teza.....	1
2	Razmejitev odškodninskega prava od drugih pravni vej	3
2.1	Odškodninska zaveza in kazensko pravo	3
2.2	Primerjava elementov odškodninskega in kazenskega dejanskega stanja.....	6
3	Odmerjanje odškodnine.....	7
3.1	Vrste odškodnin	8
3.1.1	Restitucija.....	8
3.1.2	Ekvivalenca	9
3.1.3	Satisfakcija	9
3.1.4	Za nepremoženjsko škodo	11
3.1.5	Za premoženjsko škodo.....	12
4	Penalne odškodnine in preventivna funkcija odškodnin	13
4.1	Splošno o penalnih odškodninah	13
4.2	Preventivna funkcija odškodnin	18
5	Primerjalno pravna ureditev odškodnin	21
5.1	Velika Britanija.....	21
5.2	Francija	24
5.3	Nemčija.....	27
6	Ureditev kaznovalnih odškodnin s primeri iz prakse v Sloveniji.....	30
6.1	Malomarno zdravljenje.....	30
6.2	Razžalitev dobrega imena in časti, kršitev v medijih	32
6.3	Odgovornost delodajalca za varnost zaposlenih pri delu	35
7	Argumenti za in proti uvedbi kaznovalnih odškodnin v Sloveniji.....	37
7.1	Argumenti za	37
7.2	Argumenti proti	39

8	Posledice uveljavitve penalnih odškodnin s poudarkom na generalni prevenciji	40
9	Zaključek	41
10	Bibliografija	43
10.1	Literatura	43
10.2	Pravni viri	45
10.3	Sodbe	45
10.4	Viri z medmrežja	46

Povzetek

V svojem diplomskem delu sem se ukvarjal s problematiko odškodnin v slovenskem pravosodnem sistemu, še posebej pa z določanjem njihove višine. Predvsem so me zanimale civilne kazni (punitive damages), torej visoke odškodnine v civilnem pravu, katerih začetki temeljijo v anglosaških pravnih sistemih. Skozi njihovo analizo sem poiskal argumente za in proti, najbolj pa sem se osredotočil na generalno prewencijo pred preprečevanjem povzročanja škode. Poiskal sem primere iz prakse, tudi tuje. V izpostavljenih primerih iz prakse sem pokazal, da so odgovorni za škodo morali plačati visoko civilno kazen in potem posledico, ki je sledila. Navedel sem tudi primere, v katerih so proizvajalci sami v strahu pred visokimi odškodninami sami umaknili potencialno nevaren proizvod.

Civilne kazni imajo tako generalno preventivni kot tudi specialno preventivni namen. V svojem delu sem se predvsem ukvarjal z generalno preventivnim, vendar pa sta oba povezana, zato se delo v določeni meri navezuje tudi na specialno preventivnega.

Na kratko sem predstavil primerjalno ureditev odškodninskega prava v angleškem, francoskem in nemškem pravnem sistemu. Sistemi so si nekoliko različni, tako da slepo kopiranje rešitev iz tujih sistemov v slovenskega ni mogoč.

Ukvarjal sem se tudi z argumenti za in proti uvedbi kaznovalni odškodnin v slovenski pravni red. Slepo sledenje ameriškemu načinu dosojanja visokih odškodnin ni smiselno, popolno omejevanje oz. preprečevanje dosojanja kaznovalnih odškodnin pa po mojem mnenju tudi ni dobro. Uravnotežena srednja pot bi bila primerna.

Ključne besede: kaznovalna odškodnina, civilna kazen, škoda, povzročitelj škode, odgovorna oseba, višina odškodnine, oškodovanec.

Summary

In my thesis I was dealing with the issue of compensation in the Slovenian law system, especially the determination of their amount. First of all I was interested in civil penalties (punitive damages), therefore heavy damages in civil law, whose origins are based in the Anglo-Saxon legal systems. Through their analysis, I find the arguments for and against, most of all, I have focused on general prevention against prevention of harm. I found examples from practice, including foreign. In these cases I demonstrate when those responsible for harm, they must pay a heavy civil penalty and then the result that followed. I have also noted cases in which the producers themselves in fear of high compensation withdrew themselves potentially dangerous product.

Civil penalties also have a general preventive as well as special preventive purpose. In my thesis I mainly deal with general, preventive. But they are both connected, so this work is to some extent also related to special preventive.

Briefly I presented comparative regulation of tort law in English, French and German legal system. Systems are slightly different so blindly copying the solution from foreign systems in Slovenian is not possible.

I also looked at the arguments for and against the imposition of punitive damages in the Slovenian legal system. Blindly tracking the American way of awarding high compensation is not reasonable. Complete containment or prevention of awarding punitive damages in my opinion is not good. A balanced middle path would be suitable.

Keywords: punitive damages, civil penalties, damage, cause of damage, the responsible person, the amount of compensation, the victim.

1 Uvod

1.1 Opredelitev problema

V diplomskem delu se bom ukvarjal s problematiko odškodnin v slovenskem pravosodnem sistemu, še posebej z določanjem njihove višine. Veliko ljudi se v svojem življenju vsaj enkrat sreča s problemom, ko mu nastane škoda in želi za to škodo primerno odškodnino. Vsak si v takšni situaciji želi čim prej izterjati določen znesek, ki pa mora biti čim višji gledano s strani oškodovanca. V Sloveniji, kot tudi v ostali kontinentalni Evropi, so odškodnine relativno nizke v primerjavi z angleškimi in ameriškimi. Predvsem slednji pogosto uporabljajo nam slabo poznan institut »punitive damages« oz. kaznovalne, penalne odškodnine. V sodbah, kjer sodnik uporabi ta institut, lahko kaznovalni del odškodnine mnogokrat preseže višino dejansko povzročene škode, zaradi česar lahko gredo višine dosojenih zneskov v več deset ali sto milijonske zneske.

V svoji diplomski nalogi bom uporabljal kombinacijo deduktivne in induktivne metode raziskovanja. Vključil bom tako teoretične poglede stroke na mojo temo, kot tudi primere iz slovenske ter tuje prakse. Na podlagi analize zbranega gradiva pa bom v zaključku podal svoje ugotovitve.

1.2 Cilji in teza

V vsakem diplomskem delu je potrebno obravnavano tematiko najprej teoretično obdelati. Sam bom začel z umestitvijo odškodninskega prava v veje pravnega reda ter razložil razliko med civilnim in kazenskim pravom, nato pa pogoje za nastanek odškodninske obveznosti. To so nedopusten škodni dogodek, škoda, vzročna zveza ter odgovornost. Brez vseh teh štirih elementov ne moremo uveljavljati odškodninskega zahtevka.

Težišče naloge bo na civilnih kaznih oz. kaznovalnih odškodninah. Civilna kazen ni tujek v našem pravnem sistemu, ki bi ga želeli na silo vpeljati tudi pri nas. V OZ¹ je v 4. odst. 168. čl. urejen institut Pretium affectionis, pri katerem se prizna višja odškodnina zaradi posebne priljubljenosti. Prav tako jo lahko sodišče izreče na podlagi 134. Čl OZ v primeru kršitve osebnostnih pravic. Sodišče pa ima na voljo tudi institut sodnih penalov. Sodni penali se

¹ Glej Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007

nanašajo predvsem na specialno prevencijo. Pravna teorija jih označuje kot civilno sankcijo za zamudo z izpolnitvijo nedenarne obveznosti, ki jo je določilo sodišče. Za njihovo določitev morajo biti izpolnjeni določeni pogoji. Sam bom zagovarjal stališče, da bi morala sodna praksa pri nas začeti dosojati višje penalne odškodnine v določenih primerih, ki bodo tudi prikazani in obrazloženi. Seveda gre v tem primeru za odstop od ustaljene sodne prakse, tudi Vrhovnega sodišča Republike Slovenije, vendar je po mojem mnenju nujen. Kaznovalne odškodnine bi se morale dosojati takrat, ko gre za najbolj zavržena dejanja, storjena naklepno ali veliko z malomarnostjo, posledica škodnega dogodka pa je pridobitev premoženjske koristi za povzročitelja škode. V svojem delu bom zagovarjal to tezo, ki jo bom podkrepil še z primeri, za katere menim, da so primerni za dosojanje kaznovalnih odškodnin. To so predvsem razne razžalitve časti v medijih, povzročitve škode pri gospodarskih poslih ter v zdravstvu, kjer sta bili pri nas odmevni sodbi Višjega sodišča v Mariboru² in Vrhovnega sodišča RS,³ v kateri je sodišče dosodilo kaznovalno odškodnino.

Zavzemal se bom za omejitve kaznovalnih odškodnin, tako po višini, kot tudi po področjih, kjer bi se le-te lahko izrekale. Zame so nesprejemljive več sto milijonov Evrov visoke odškodnine kot v Združenih državah Amerike. Prav tako sem mnenja, da mora biti povzročitelj škode tudi dejanski plačnik odškodnine. V zgoraj omenjenem primeru bi bila odškodnina plačana iz zdravstvene blagajne, torej javnih sredstev, s čimer pa se sam ne strinjam. Javna sredstva, torej proračun Republike Slovenije, zdravstvena in pokojninska blagajna ter proračuni samoupravnih lokalnih skupnosti so namenjeni zadovoljevanju skupnih potreb, kot so javno zdravstvo, šolstvo, plače in delovanje javnih ustanov, uradov itd. Zato menim, da v kolikor bi šel denar za visoke odškodnine iz teh sredstev, bi potem zmanjkalo denarja za le-te, tudi z Ustavo varovane pravice. To ne pomeni, da država, javne ustanove ali samoupravne lokalne skupnosti niso odškodninsko odgovorne, vendar pa menim, da bi visoke odškodnine ohromile osnovne programe, za katere so ustanovljene. Naloga sodnika pa je pretehtati, katero pravico je potrebno bolj varovati.

Predstavil bom ureditev odškodninskega prava v treh najpomembnejših pravnih redih v Evropi. To so angleški, francoski in nemški. Po njih se zgledujejo ostale države Evropske Unije, tudi Slovenija. Prav tako bom predstavil tudi primere iz prakse v teh državah. Poskušal bom ugotoviti, ali v teh državah poznajo kaznovalne odškodnine, jih dosojajo, ali pa jih zavračajo.

² Sodba sodišča: VSM I Cp 1032/2011 z dne 13. 12. 2011.

³ Sodba sodišča: II Ips 130/2012 z dne 8. 11. 2012.

Sodne prakse na temo kaznovalnih odškodnin pri nas je malo, kljub temu, da so predvsem novejši pravni teoretiki mnenja, da naše pravo takšne odškodnine dovoljuje. Sam pritrjujem temu stališču. Predstavil bom argumente tako v korist dosojanju takšnih odškodnin kot tudi proti. Vse pa bo temeljilo na tem, kakšen generalno-preventivni učinek bi te odškodnine imele pred preprečevanjem povzročanja škode. Ali so takšne odškodnine dovolj veliko svarilo za potencialne povzročitelje škode, da le-te ne bi povzročali? Takšno razmišljanje bi bilo iluzorno, vendar sem mnenja, da visoke kaznovalne odškodnine pomenijo veliko opozorilo za vse in da bodo potencialni povzročitelji škode storili veliko preventivnih korakov, da se izognejo škodi in končno tudi plačilu odškodnine.

2 Razmejitev odškodninskega prava od drugih pravni vej

Katerokoli pravno vejo si ogledamo, najdemo v njej tudi elemente odškodninske odgovornosti. Večina necivilnih pravnih vej ni razvila svojega posebnega odškodninskega prava. V ustavnem in upravnem pravu pa nastajajo vprašanja, ali naj bodo zavezane in kako naj bo zaveza država in občine ter njeni organi.⁴ Toda čeprav daje specifična ureditev posameznih primerov odgovornosti državnih in lokalnih enot utemeljitev, da se ta odgovornost proučuje tudi v tako imenovanih javnopravnih vejah, so vendarle predpostavke odškodninske obveznosti takšne, kakor so določene v civilnem pravu. Teoretični pogledi na nedopustnost, odgovornost, škodo in vzročno zvezo ne pomenijo v upravnem in ustavnem ter finančnem pravu drugačnih predpostavk kot so predpostavke v civilnem pravu.⁵ Ni možno kumuliranje odškodninskih zahtevkov v javnih zadevah po civilnem in upravnem pravu, ampak se postopek vodi po pravilih civilnega prava.

2.1 Odškodninska zaveza in kazensko pravo

Kakor pri odškodninski zavezi je tudi pri kaznivem dejanju treba ugotavljati in obravnavati odgovornost, vzročno zvezo med odgovornostjo in nedopustno posledico in določene so sankcije za dejanje, ki ga je storil kdo, ki je odgovoren. Kljub temu gre pri odškodninski odgovornosti in pri kaznivem dejanju za povsem drugačne sankcije.⁶ Najprej je razlika v

⁴Stojan Cigoj, *Odškodninsko pravo Jugoslavije*, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 44.

⁵Stojan Cigoj, *Odškodninsko pravo Jugoslavije*, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 45.

⁶Stojan Cigoj, *Odškodninsko pravo Jugoslavije*, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 45.

njihovem namenu. Primarno so v kazenskem pravu sankcije prostostne, z namenom, da storilec čuti neugodne posledice svojega ravnanja, pri odškodninski odgovornosti pa gre za plačilo določenega zneska, torej se žrtvi nudi neko finančno nadomestilo. Žrtev naj dobi povrnjeno vsaj tisto, kar je izgubila ali neko nadomestilo, to imenujemo reparacija. V kazenskem pravu pa gre za represijo, saj se storilcu kaznivega dejanja odvzame prostost ter se mu onemogoči, da bi še najprej povzročal zlo. V odškodninskem pravu je namen doseči reintegracijo posamezne prekršene pravice, v kazenskem pa je namen vplivati na kršitelja.⁷

Kazensko sodišče se včasih v sodbi izreče tudi o odškodnini. Sodišče se tega vprašanja dotakne zaradi tega, ker je škoda element kaznivega dejanja. Premoženjskopравни zahtevek se obravnava v t. i. adhezijem postopku znotraj kazenskega postopka. Oškodovanec lahko s premoženjskim zahtevkom zahteva troje:

- povrnitev škode, ki mu je bila povzročena s kaznivim dejanjem,
- vrnitev stvari, ki mu je bila odtujena s kaznivim dejanjem, ali
- razveljavitev določenega pravnega posla, s katerim je bilo v škodo oškodovanca storjeno kaznivo dejanje ali ki je posledica kaznivega dejanja.⁸

Vprašanje, kako vpliva sodba kazenskega sodišča na izrek sodbe civilnega sodišča ter obratno, je v primerjalnem pravu različno urejeno. Nekatere zakonodaje dajejo popolno prednost sodbi kazenskega sodišča, pri čemer je civilno sodišče nanjo vezano. To ne more izreči višje ali nižje odškodnine. Tako lahko v Franciji kazensko sodišče stranko obsodi, čeprav je civilno sodišče s sodbo ugotovilo, da stranka škode ni storila. Obratna situacija ni mogoča. Belgiji se opravičuje, da mora biti civilno sodišče povsem vezano na sodbo kazenskega sodišča, z načeli javnega reda. V Italiji pa je civilno sodišče vezano tudi, če je kazenska sodba oprostilna.⁹ Nasprotno pa imajo urejeno zakonodajo npr. v Veliki Britaniji, kjer velja stroga delitev na kazenska in civilna sodišča, zato so le-ta glede svojih odločitev popolnoma neodvisna.

Zvezno vrhovno sodišče SFRJ se je v sodbi izreklo, da pravdno sodišče ne more ugotavljati ali dogodek, s katerim je bila povzročena škoda, pomeni kaznivo dejanje ali da vsebuje

⁷ Stojan Cigoj, Odškodninsko pravo Jugoslavije, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 46.

⁸ Selinšek Lilijana, Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela, GV Založba, Ljubljana, 2007, str. 355.

⁹ Stojan Cigoj, Odškodninsko pravo Jugoslavije, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 46.

elemente kaznivega dejanja.¹⁰ Sodišče je svoje stališče utemeljilo s tem, da more o kaznivem dejanju odločati, samo po zakonu določen, državni organ v predpisanem postopku.¹¹ Glede na pravno kontinuiteto slovenskega prava z jugoslovanskim, to stališče še vedno drži, kakor izhaja iz sodbe Višjega sodišča v Celju.¹²

Kaj pa v primeru, če kazensko sodišče izreče oprostilno sodbo, kadar je kaznivo dejanje del odškodninskega dejanskega stanja? Odgovor je odvisen od izreka v kazenski sodbi. Kadar se ugotovi, da škodljivo ravnanje ni kaznivo dejanje ali da obtoženec ni kazensko odgovoren, takrat civilno sodišče ni vezano na sodbo. 14. člen zakona o pravnem postopku (ZPP)¹³ določa: *»kadar temelji tožbeni zahtevk na istem dejanskem stanju, na podlagi katerega je že bilo odločeno v kazenskem postopku, je sodišče vezano na pravnomočno obsodilno sodbo, izdano v kazenskem postopku, samo glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca.«* Vendar pa bi bilo treba to odločbo interpretirati tako, da civilno sodišče le glede dejstev, na katerih sloni kazenska odločba, na ugotovitve kazenskega sodišča ni vezano, medtem pa mora biti vezano na dejstva, ki jih je kazensko sodišče, pa čeprav v oprostilni sodbi, ugotovilo in so odločilne za presojo kaznivega dejanja. Takšno stališče zastopa dr. Ude.¹⁴

Če so nekatere norme določale, da odškodninska obveznost obstaja samo, če je škoda storjena s kaznivim dejanjem. Tako je bilo določeno v ODZ¹⁵ v paragrafu 1331 ali pa v ZOR v 4. odstavku 189. čl.: *če je bila storjena škoda povzročena na premoženju drugega z dejanjem, prepovedanem po kazenskem zakonu, je upravičen zahtevati vrednost posebne priljubljenosti.* Odškodninskega zahtevka za afekcijski interes po tem pravilu torej ni bilo, če škodno dejanje ni obenem tudi kaznivo dejanje.¹⁶ V tem primeru bi že lahko govorili o nekakšnem zametku kaznovalnih odškodnin, kajti oškodovanec je dobil višjo odškodnino, kot pa je bila vrednost premoženja. Določba je vsekakor delovala generalno preventivno, kajti storilec kaznivega dejanja je, poleg prostostne kazni, moral povrniti še veliko višjo vrednost uničenega ali izgubljenega premoženja. Tudi danes bi bilo smiselno razmisliti, ali ne bi bilo dobro spet

¹⁰ Zvezno Vrhovno sodišče SFRJ Rev 392/20, 10.6.1960 PŽ 1960, VII, VIII, 56.

¹¹ Stojan Cigoj, Odškodninsko pravo Jugoslavije, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 50.

¹² Sodba sodišča: VSC sodba Cp 956/2006.

¹³ Zakon o pravnem postopku (uradno prečiščeno besedilo) (ZPP-UPB3), Uradni list RS, št. 73/2007, Ljubljana 2007.

¹⁴ Lojze Ude, Civilno procesno pravo, Založba Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2002, str. 94.

¹⁵ Občni državljanski zakonik, GV založba, Ljubljana 2012, str. 359.

¹⁶ Stojan Cigoj, Odškodninsko pravo Jugoslavije, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 49.

vpeljati takšno ureditev v naš pravosodni sistem, predvsem kar se tiče povzročitve hujših kaznivih dejanj v gospodarstvu. Ne samo, da obsojenci dobijo zaporne kazni in vračilo nezakonito pridobljenega premoženja, ampak bi morali po zgledu ODZ povrniti še vso škodo, katera pa bi se, kot kaznovalna odškodnina, določila v precej višjem znesku, kot pa je dejanska škoda. To bi moralo veljati za vsa dejanja, povzročena z obliko velike malomarnosti ali naklepa v gospodarskih družbah. Zagotovo bi to pomagalo k temu, da bi se vodilni manj odločali za škodljiva oz. kazniva dejanja na račun gospodarske družbe. Po mojem mnenju bi takšna, strožja, zakonodaja preprečila marsikatero t. i. tajkunsko zgodbo, ki smo jim trenutno priča v Sloveniji.

2.2 Primerjava elementov odškodninskega in kazenskega dejanskega stanja

Pri nekaterih kaznivih dejanjih škoda ni odločilna za kvalifikacijo dejanja kot kaznivega dejanja. So pa druga kazniva dejanja, pri katerih mora škoda doseči nek minimalni znesek, da lahko govorimo o kaznivem dejanju. Za določene kazenske postopke je dovolj že poskus kaznivega dejanja, pri odškodninski odgovornosti pa mora škoda dejansko nastati. Če je škoda element, ki je odločilen za presojo kaznivega dejanja, je pravdno sodišče na ugotovitve kazenskega sodišča vezano, vendar samo toliko, kolikor kakšen od elementov škode tvori del kaznivega dejanja.¹⁷

Dejanski stani kaznivih dejanj so različni. Včasih zadostuje, da je škoda nastala; višina ni pomembna. Tedaj civilno sodišče ne bi spreminjalo ugotovitev kazenskega sodišča, če bi izreklo, da je škoda višja, kot jo je ugotovilo kazensko sodišče. Pogoj, ki je odločilen za kvalifikacijo kaznivega dejanja, (da kakšna škoda obstaja) je podan tudi, ko se ugotovi višja škoda. Isto velja, če je kazensko sodišče ugotovilo višjo škodo, kakor civilno sodišče. Civilno sodišče lahko ugotovi nižjo škodo vse do tiste meje, ko ugotovljena višina še ustreza zahtevam zakona, na podlagi katerega je bilo kvalificirano kaznivo dejanje.¹⁸ Sodišča so sprejela stališče, da civilno sodišče lahko spremeni ugotovitve kazenskega sodišča le, če te ne pomenijo bistvenih okoliščin za kvalifikacijo kaznivega dejanja.

¹⁷ Stojan Cigoj, *Odškodninsko pravo Jugoslavije*, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 54.

¹⁸ Stojan Cigoj, *Odškodninsko pravo Jugoslavije*, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 55.

Odgovornost za storilčevo nedopustno ravnanje je odvisna od njegove sposobnosti. Sposobnost terjata tako kazenska kot civilna odgovornost. Vprašanje je, ali sta tudi enaki? Civilna in kazenska sposobnost nista identični, vendar pa lahko ugotovimo, da so razlike v breme storilca po civilnem pravu. Civilno pravo je lahko strožje, medtem ko si je nasproten primer težje zamisliti. Tako ne pride v poštev vprašanje, ali je civilno sodišče vezano na prištevnost, ugotovljeno po kazenskem zakonu, če civilnopravne sposobnosti ni. Tudi tukaj bi bilo treba odgovoriti: kakor hitro sposobnosti nista identični, civilno sodišče na ugotovitve kazenskega sodišča ne more biti vezano.¹⁹

3 Odmerjanje odškodnine

Temeljno načelo odškodninskega prava je, da lahko vsak zahteva povračilo povzročene škode, če so izpolnjeni naslednji splošni pogoji:

- škoda izvira iz nedopustnega ravnanja,
- nastala je škoda,
- obstaja vzročna zveza med nastalo škodo in nedopustnim ravnanjem,
- obstaja odgovornost na strani povzročitelja škode.

Pogoji morajo biti izpolnjeni kumulativno, v nasprotnem primeru ne moremo govoriti o odškodninski obveznosti.

V zakonu o pravnem postopku²⁰ je v 216. členu določeno: *»Če se ugotovi, da ima stranka pravico do odškodnine, do denarnega zneska ali do nadomestnih stvari, pa se višina zneska oziroma količina stvari ne da ugotoviti ali bi se mogla ugotoviti samo z nesorazmernimi težavami, odloči sodišče o tem po prostem preudarku.«* Temelj za odškodninski zahtevek je nastanek škode, sodišče določi le višino. Z nastankom škode nastane odškodninska obveznost, ki hkrati takrat tudi zapade v plačilo.²¹ Ob tem se pridružujem mnenju dr. Mežnarjevi,²² dr. Rakočevića²³ in Tekavca²⁴, ki zagovarjajo mnenje, da je pravna podlaga za dosojanje penalnih

¹⁹ Stojan Cigoj, Odškodninsko pravo Jugoslavije, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 59.

²⁰ Zakon o pravnem postopku (ZPP-UPB3)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, št. 73/2007, Ljubljana, 2007.

²¹ Glej 165. čl. OZ

²² Več o tem glej: Mežnar Špelca, Novejši trendi v odškodninskem pravu, Podjetje in delo 6–7/2008/XXXIV,

²³ Več o tem glej: Bergant Rakočević Vesna, Denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo – o njeni penalni funkciji, Pravna praksa, št. 15–16/2006, str. 6–7.

odškodnin v Sloveniji že vzpostavljena, le sodna praksa bi morala pričeti v določenih primerih tudi te odškodnine tudi dosojati. Menim, da je zastarela teza, da morajo odškodnine imeti funkcijo vzpostavitve v prejšnje stanje.

V mnogo primerih, npr. žaljive ali neresnične objave v medijih bi morale biti dosojene visoke odškodnine, kajti le tako bi medijske hiše začele dobiček ustvarjati na objektivnem medijskem poročanju, ne pa z objavljanjem senzacionalnih, dostikrat neresničnih ali polresničnih zgodb. Predvsem pri t. i. rumenih medijih le ti ustvarjajo svoj dobiček na podlagi nepreverjenih dejstvih, ki ni nujno, da so resnična. Takšna odmevna novica povzroči skok prodaje, s tem pa večanje dobička. V primerih, ko je na takšen način storjena škoda, ne zadošča povrnitev škode v višini nastale škode, kajti takšna odškodnina po navadi predstavlja le del ustvarjenega dobička. Takšna sodna praksa pa dejansko spodbuja medijske hiše k objavljanju neresničnih in senzacionalističnih zgodb. To pa je popolnoma nesprejemljivo. Zato sem mnenja, da bi v takšnih primerih morala sodišča dosoditi penalno odškodnino, ki bi bila višja od ustvarjenega dobička zaradi objave takšne novice.

3.1 Vrste odškodnin

Odškodnina se lahko povrne v več oblikah, in sicer lahko se da v naravi in se vzpostavi stanje, kakršno bi bilo, ko ne bi bilo škodljivega dogodka (restitucija). Oškodovanec lahko prejme isto vrednost, ki bi jo imel, ko ne bi škodljiv dogodek povzročil škode (ekvivalenca). V primeru, da iste vrednosti ni mogoče ugotoviti, lahko prejme oškodovanec namesto izgubljene koristi neko drugo korist, ki naj bi mu nudila zadoščenje (satisfakcija).²⁵

3.1.1 Restitucija

Pomeni predvsem vzpostavitev prvotnega stanja, predvsem v naravi, ne v denarju.²⁶ Restitucija torej pomeni vzpostavitev v stanje, kakršno bi bilo, če škodnega dogodka ne bi bilo. Npr. posekano sadno drevo bi bilo potrebno posaditi enako staro in enako plodovito z vsemi plodovi. To po navadi ni mogoče, zato mora odgovorna oseba vrniti preostanek škode v denarju.

²⁴ Več o tem glej: Tekavc Janez, »Punitive damages« - penalna odškodnina v slovenskem pravu?, Pravna praksa 7/2000, str. 10–12.

²⁵ Primerjaj: Stojan Cigoj, Odškodninsko pravo Jugoslavije, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 398.

²⁶ Glej 1. in 2. odst. 164. čl. OZ.

3.1.2 Ekvivalenca

Kadar pa vzpostavitev v prejšnje stanje ni mogoče ali primerno, pride v poštev druga vrsta odškodnine, to je denarna odškodnina – ekvivalenca.²⁷ V OZ je urejena v 3. odst. 185. čl. Višina je odvisna od tržne vrednosti uničene stvari. V posebnih primerih je možno doseči višjo vrednost stvari, to je cena posebne priljubljenosti ali afekcijska cena (*pretium affectionis*).²⁸ Teorija poudarja, da mora biti dosojena odškodnina pravična.

3.1.3 Satisfakcija

Bistvo satisfakcije je, da naj oškodovanec dobi subjektivno zadoščenje. Pri satisfakciji gre za odstop od temeljnega načela restitucije. Lahko je premoženjsko ali nepremoženjsko v obliki kesanja zaradi storjenega dejanja, preklic žalitve, objava sodbe in podobno. Glede denarne odškodnine za nepremoženjsko škodo, npr. za telesne poškodbe, izgubo zdravja in druge nepremoženjske dobrine, gre po navadi za arbitrarno določanje višine odškodnine po vnaprej določenih merilih. Bistvena elementa za odmero sta intenzivnost in trajanje bolečine.²⁹

V pravni teoriji in praksi pri nas je veljalo načelo, da odškodnina ne sme biti višja od resnične škode.³⁰ V času socialističnega sistema v bivši Jugoslaviji je na splošno veljalo odklonilo stališče do dosojanja visokih odškodnin, še posebej za nepremoženjsko škodo.³¹ Le-te naj bi služile kot ekvivalenca za povzročeno stanje. Sam se temu mnenju ne pridružujem, prav tako tudi mlajši avtorji po letu 1991, ki zagovarjajo in dopuščajo višje odškodnine od dejansko nastale škode. To so že omenjeni dr. Mežnarjeva³², dr. Rakočević³³ in Tekavec.³⁴ Bilo bi zelo nevarno, če bi začeli sodniki vsepovprek dosojati visoke kaznovalne odškodnine, saj je kaznovanje naloga kazenskega prava, ne pa civilnega. Vendar pa bi po mojem mnenju bilo v določenih primerih pravično dosojati višje odškodnine, ki bi izražale tudi kaznovalno komponento.

²⁷ Primerjaj: Cigoj Stojan, *Teorija obligacij – splošni del obligacij*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2003, str. 231.

²⁸ Glej: 4. odst. 168. čl. OZ

²⁹ Povzeto po: Cigoj Stojan, *Teorija obligacij – splošni del obligacij*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2003, str. 232.

³⁰ Glej: Stojan Cigoj, *Odškodninsko pravo Jugoslavije*, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972, str. 408.

³¹ Priprejaj: Prav tam, str. 469.

³² Več o tem glej: Mežnar Špelca, *Novejši trendi v odškodninskem pravu*, Podjetje in delo 6–7/2008/XXXIV,

³³ Več o tem glej: Bergant Rakočević Vesna, *Denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo – o njeni penalni funkciji*, *Pravna praksa*, št. 15–16/2006, str. 6–7.

³⁴ Več o tem glej: Tekavec Janez, »Punitive damages« - penalna odškodnina v slovenskem pravu?, *Pravna praksa* 7/2000, str. 10–12.

Pogodbeno pravo pozna pozitivni in negativni pogodbeni interes. Kadar ima stranka izgubo, ker pogodba ni veljavno izpolnjena, gre za pozitivni pogodbeni interes. V primeru, da nastane izguba, ker pogodba ni veljavna, pa gre za negativni pogodbeni interes, interes zaupanja. Velja splošno pravilo, ki pravi da mora upnik skrbeti, da se škoda ne poveča. Z izrazom »duty to mitigate« izrazimo dolžnost upnika, da stori vse v njegovi moči, da škodo prepreči ali poskrbi, da se škoda ne poveča.³⁵ Tako določa tudi OZ,³⁶ ki pravi, da mora »stranka, ki se sklicuje na kršitev pogodbe, mora storiti vse razumne ukrepe, da bi se zmanjšala škoda, ki jo je ta kršitev povzročila, sicer lahko druga stranka zahteva zmanjšanje odškodnine.« Pogodbi zvesta stranka ne sme, zaradi ukrepov zmanjšanja škode, priti v slabši položaj. Upravičena je do vseh stroškov, ki so ji zaradi takšnega ravnanja nastali.³⁷

Pri odškodnini za nepremoženjsko škodo so se v teoriji kresala mnenja glede upravičenosti le-te. Nasprotniki so trdili, da pri oškodovancu ni prišlo do zmanjšanja premoženja, zato se tudi povzročitelju ne bi smelo zmanjšati premoženje. Prav tako so nasprotniki zatrjevali, da ni mogoča restitucija. Vendar je danes splošno sprejeto stališče, da je oškodovancu mogoče priskrbeti zadoščenje z denarno satisfakcijo. Cigoj daje kot primer jokajočega otroka, ki ga je mogoče potolažiti z igračo, odraslega človeka pa z denarjem.³⁸ Sam ne vidim druge možnosti povračila nepremoženjske škode kot z denarno satisfakcijo. V primeru, da to ne bi bilo možno, bi se lahko vrnili nazaj na talionsko načelo³⁹ zob za zob, oko za oko. To pa je v današnjem času popolnoma nesprejemljivo.

Odškodnina se lahko odmeri konkretno ali pa abstraktno. V primeru, da se vzpostavi prejšnje stanje in se poškodovana stvar nadomesti z drugo ali se poškodba odstrani, govorimo o konkretnem povračilu. Kadar pa se prisodi vsota denarja kot nadomestilo za uničeno ali poškodovano stvar ali drugo korist, gre za abstraktno odškodnino.⁴⁰

³⁵ Povzeto po: Cigoj Stojan, Teorija obligacij – splošni del obligacij, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2003, str. 233.

³⁶ Glej 4. odst. 243. čl. OZ.

³⁷ Primerjaj: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 2. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 225.

³⁸ Povzeto po: Cigoj Stojan, Teorija obligacij – splošni del obligacij, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2003, str. 233.

³⁹ Glej: http://www.pf.uni-mb.si/datoteke/holcman/talionsko_nacelo.pdf (26. januar 2012)

⁴⁰ Primerjaj: Cigoj Stojan, Teorija obligacij – splošni del obligacij, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2003, str. 234.

3.1.4 Za nepremoženjsko škodo

Za telesne in duševne bolečine ter strah, ki jih je oškodovanec pretrpel, ima po 179. čl. OZ⁴¹ pravico do pravične denarne odškodnine, če to upravičujejo okoliščine primera. Vendar pa mora po drugem odstavku tega člena biti višina odškodnine odvisna od pomena prizadete dobrine, ne sme pa podpirati teženj, ki niso združljive z njeno naravo in namenom. Prvenstveno je denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo fizični osebi namenjena zadoščenju za pretrpljene bolečine ali strah.⁴² Stopnja in trajanje le-teh pa jih upravičujejo, daljše in intenzivnejše kot so, višja je odškodnina. Ob tem je pomemben tudi preventivni pomen odškodnine za nepremoženjsko škodo, ki pa ga bom obširneje razložil v naslednjih poglavjih.

Razlog, zakaj sodišča dosojajo denarne odškodnine za nepremoženjsko škodo, je omogočiti oškodovancu ugodje, ki si ga v nasprotnem primeru ne bi mogel zagotoviti, s tem pa kompenzira pretrpljeno nepremoženjsko škodo. S tem pridobljeno ugodje pa naj bi pripomoglo k odpravi porušenega psihičnega neravnovesja, ki je nastalo zaradi bolečin in strahu.⁴³

Sodna praksa je izoblikovala dve načeli pri odmeri denarne odškodnine za nepremoženjsko škodo:

- Načelo individualizacije odškodnine. To načelo zahteva, da se pravična denarna odškodnina določi glede na intenzivnost in trajanje telesnih in duševnih bolečin ter strahu glede na konkretne okoliščine posameznega oškodovanca. Treba je upoštevati tudi njegovo subjektivno dožemanje teh bolečin in strahu.
- Načelo objektivne pogojenosti odškodnine. Gre za korektiv zgornjega načela. Zahteva pa, da se škodne posledice vsakega posameznega oškodovanca vrednotijo tudi v primerjavi z ostalimi oškodovanci v različnih primerih, saj lahko le na ta način enotno obravnavajo škode z različnega obsega, določijo pa se lahko ustrezna merila zanje.⁴⁴

⁴¹ Glej: Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

⁴² Povzeto po: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 649.

⁴³ Povzeto po: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 652.

⁴⁴ Glej: prav tam, str. 653.

Pomen teh načel je Vrhovno sodišče RS razložilo v več sodbah.⁴⁵

3.1.5 Za premoženjsko škodo

Premoženjska škoda v najširšem pomenu je vsak poseg v premoženjskopravno sfero oškodovanca. Premoženjska pravica je vsaka pravica, ki ima neko ekonomsko vrednost. Poznamo 5 vrst premoženjskih pravic, in sicer stvarne,⁴⁶ obligacijske,⁴⁷ korporacijske,⁴⁸ vrednostni papirji ter pravice intelektualne lastnine.⁴⁹ V OZ⁵⁰ je v 168. členu določeno, da ima »oškodovanec pravico tako do povrnitve navadne škode kot tudi do povrnitve izgubljenega dobička.« To je osnovno pravilo, ki določa, da mora oškodovanec dobiti povrnjeno vso škodo in pričakovani dobiček. Nadalje pa določa 169. Člen OZ splošno merilo za odmero denarne odškodnine, to je načelo popolne odškodnine. Po tem merilu mora biti višina denarne odškodnine takšna, da postane oškodovančev premoženjski položaj takšen, kakršen bi bil, če škodnega dogodka ne bi bilo.⁵¹ S tem pravilom se uresničujeta dva ključna namena odškodninskega prava, in sicer:

- Povračilna (reparacijska) funkcija. Torej, zagotoviti oškodovancu povrnitev škode, ki mu je nastala zaradi škodnega dogodka.
- Preventivna funkcija. To pa pomeni, da sodišče z izrekom odškodnine daje signal vsem ostalim potencialnim povzročiteljem škode, da storijo vse v njihovi moči, da le-to preprečijo ali pa zmanjšajo verjetnost za njen nastanek.⁵²

Poznamo pa tudi izjeme od popolne odškodnine, ki pa jih ureja OZ v 170. členu. Okoliščine imajo značilnosti razbremenilnega razloga. Ob izpolnitvi teh razlogov se lahko odgovorna oseba delno razbremeni plačila odškodninske odgovornosti. Seveda, pa je zato dokazno breme na njeni strani.⁵³

⁴⁵ Odločba Vrhovnega sodišča RS II Ips 408/2004 z dne 9. 2. 2006.

⁴⁶ To so: lastninska pravica, stvarne pravice na tuji stvari oziroma tuji premoženjski pravici.

⁴⁷ To so: terjatve, oblikovalne pravice in obligacijske pravice na tuji stvari oziroma na tuji premoženjski pravici.

⁴⁸ To so: delnice ali poslovni deleži.

⁴⁹ Mednje spadajo avtorske pravice in pravice industrijske lastnine.

⁵⁰ Glej: Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

⁵¹ Povzeto po: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 944.

⁵² Povzema po: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 617.

⁵³ Primerjaj: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 960.

Prvi razlog za zmanjšanje odškodnine je šibko premoženjsko stanje oškodovanca, katerega bi plačilo popolne odškodnine spravilo v pomanjkanje. Za uporabo prvega odstavka 170. člena pa morajo biti izpolnjene še naslednje predpostavke:

- premoženjsko stanje oškodovanca mora biti takšno, da popolna odškodnina ni zelo pomembna za njegov premoženjski položaj,
- plačilo popolne odškodnine bi odgovorno osebo spravilo v pomanjkanje. To pomeni, da bi se po plačilu popolne odškodnine njegovo premoženjsko stanje tako poslabšalo, da bi ostal brez sredstev za preživljanje sebe ali oseb, ki jih je dolžan preživljati (otrok),
- škoda ni bila povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti.⁵⁴

Drugi razlog, da se povzročitelja oprosti dela plačila popolne odškodnine je, če je delal v oškodovančevo korist, pri tem pa odgovorna oseba škode ni povzročila namenoma ali iz hude malomarnosti, ob tem pa je ravnala s tako skrbnostjo kot v lastnih zadevah.⁵⁵

4 Penalne odškodnine in preventivna funkcija odškodnin

4.1 Splošno o penalnih odškodninah

»Punitive damages« ali kaznovalne oz. penalne odškodnine v slovenskem pravu niso nikakršna novost, vendar pa se v sodbah sodišč pojavljajo razmeroma poredko. Penalne odškodnine izhajajo iz angloameriškega oz. *common law* pravnega sistema, kjer je dosojanje penalnih odškodnin v rokah porote.⁶¹ Za penalne odškodnine je značilno, da je tako glede višine in prisojanja skorajda popolnoma neodvisna od dejanske odškodnine. Vendar pa to ni pravilo.⁶² Dosojuje se po navadi v tistih primerih, v katerih želi sodišče izdatno sankcionirati neko dejanje. Zaradi zelo visoko izrečene kazni imajo te odškodnine tako specialno preventivni kot tudi generalno preventivni namen. Dosojene zelo visoke kazni močno odmevajo v medijih, in tako postanejo svarilo vsem potencialnim povzročiteljem škodnih dogodkov. Tekavec navaja primer, kjer je newyorško sodišče v primeru John Prozeralik v.

⁵⁴ Glej: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 618.

⁵⁵ Povzeto po: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 961.

⁶¹ Porota – v nekaterih državah skupina državljanov, ki pri porotnem sodišču odloča, ali je obtoženec kriv ali ne.

⁶² Povzeto po: Tekavec Janez, »Punitive damages« - penalna odškodnina v slovenskem pravu?, Pravna praksa 7/2000, str. 10.

Capital Cities Communications Inc.⁶³ razložilo razloge, zakaj naj bi se dosojale penalne odškodnine. Prisojene naj bi bile predvsem z namenom, da se sankcionira tistega, ki je ravnal zlobno, in da se druge odvrne od takšnih dejanj. Takšna, torej zlobna ravnanja, vključujejo dejanja storjena, bodisi z direktnim, bodisi z eventuelnim naklepom ali so bila storjena z veliko malomarnostjo. Čeprav ti pojmi spominjajo na kazensko pravo, je ameriško Vrhovno sodišče v sodbi *New York Times Co. V Sullivan*⁶⁴ odločilo, da se odgovornost povzročitelja škode glede penalne odškodnine presoja po njegovi odgovornosti in njegovem vedenju, uporabljeni pojmi pa še zdaleč niso pojmi kazenskega prava, ali da bi bili z njim neposredno povezani.⁶⁵ Penalna odškodnina ni vezana na kaznivo dejanje. To je lahko le eno izmed razlogov za določitev takšne odškodnine. Dosodila naj bi se zato, da se sankcionira osebo, ki je zlobno in objestno, nepremišljeno ali hoteno kršila pravice drugega.⁶⁶ Pojma naklep in malomarnost imata v civilnem pravu širši pomen kot v kazenskem, saj vključujeta bistveno več dejanj, kot pa če bi bila vezana na kazensko pravo. Ameriško Vrhovno sodišče je v sodbi⁶⁷ zavrnilo, do takrat številna prizadevanja tožencev, ki so zahtevali, da se penalna odškodnina dosoja le za dejanja, storjena naklepno, ne pa tudi za dejanja, storjena iz malomarnosti. V tej sodbi je sodišče jasno izreklo, da se penalna odškodnina lahko dosodi tudi v primerih dejanj storjenih iz malomarnosti.

V Združenih državah Amerike se že kažejo nekateri trendi oženja in krčenja upravičenosti dosojanja penalnih odškodnin. Tako je njihovo Vrhovno sodišče v devetdesetih letih prejšnjega stoletja z nekaterimi sodbami,⁶⁸ v katerih je omejilo dosojeno odškodnino iz naslova kaznovalne odškodnine, kajti višina je bila neskladna z 14. Amandmajem k Ustavi ZDA. V tej sodbi je Vrhovno sodišče ZDA določilo tudi tri glavna merila, ki jih je potrebno upoštevati pri izreku kaznovalne odškodnine. Ta so:

- stopnja zavrženosti ravnanja odgovorne osebe,
- odstop od višine drugih civilnih ali kazenskih sankcij za podobno ravnanje,
- razmerje med kaznovalno odškodnino in dejansko ter potencialno nastalo škodo, ki jo je ali bi jo lahko utrpel oškodovanec.⁶⁹

⁶³ Sodba sodišča: *John Prozeralik v. Capital Cities Communications Inc.* (4 No. 218, 1993 NY)

⁶⁴ Sodba sodišča: *New York Times Co. V Sullivan* (376 US 254)

⁶⁵ Povzema po: Tekavc Janez, »Punitive damages« - penalna odškodnina v slovenskem pravu?, *Pravna praksa* 7/2000, str. 10.

⁶⁶ Sodba sodišča: *Vassiliades v. Garfinkle's Books Bros.* (492 A2d 580 D.C.)

⁶⁷ Sodba Vrhovnega sodišča ZDA Cf. *Gertz v. Robert Welch Inc.* (418 US 323)

⁶⁸ Sodba Vrhovnega sodišča ZDA: *BMW of North America Inc. v. Gore*, 517 U.S. 559 (1996).

⁶⁹ Povzeto po: Vuksanovič Igor, *Kaznovalna funkcija odškodnin v praksi?*, *Pravna praksa*, 22/2011, str. 12.

Višina odškodnine, dosojena kot penalna, ima seveda poseben pomen. Na višino, poleg krivde povzročitelja, vpliva tudi element opominjanja povzročitelja škode, pa tudi drugih, da je takšno dejanje zavrženo. Tuji avtorji močno poudarjajo t. i. zavrženost dejanj, to so dejanja, ki so storjena s hujšo obliko krivde (namerno ali s hudo obliko malomarnosti). Še posebej so primerne takrat, kadar storilec povzroči drugemu škodo z namenom, zase ustvariti kakršno koli korist.⁷⁰ Zato je eden ključnih namenov penalnih odškodnin specialna, še bolj pa generalna prevencija. Npr. odškodnina nekemu velikemu gospodarskemu subjektu v višini enega milijona evrov ni posebna novica, prav tako to finančno breme ne bo bistveno vplivalo na njeno poslovanje. Kadar pa bi ta ista gospodarska družba morala plačati odškodnino v višini 100 milijonov evrov ali več, pa bi se o tem razpisali vsi mediji, za družbo pa bi to lahko pomenilo tudi konec poslovanja. To se je zgodilo v primeru Cawaet v Johnson Kart Manufacturing Inc.,⁷¹ kjer je bil tožen proizvajalec gokartov. V nesreči gokarta se je poškodovala tožnica, ki je izgubila 90 odstotkov kože, v letu dni pa je umrla kljub zdravljenju. Glavni očitek toženi stranki je bil ta, da ni imela zaposlenega nobenega inženirja, čeprav so proizvajali in sestavljali gokarte. V tovarni so zamenjali tank za gorivo z večjim, kar je povzročilo nestabilnost vozila in prevračanje. To pa je bil tudi razlog za nesrečo. Sodišče je tožencu dosodilo 4 milijone ameriških dolarjev za stroške zdravljenja, 20 milijonov ameriških dolarjev za bolečine in 1 milijardo ameriških dolarjev penalne odškodnine. Ta znesek predstavlja enega največjih dosojenih odškodnin v ameriški zgodovini. Porota je pritrdila argumentu tožeče stranke, da je potrebno, da vsi izvedo za to dejanje. Seveda je takšna odškodnina pomenila tudi prenehanje gospodarske družbe. Zaradi dejstva, da se določa višina penalne odškodnine tudi na podlagi finančnega položaja povzročitelja škode, se na prvi pogled zdi, da takšno stanje povzroča neenakost, vendar to ne drži. Penalna odškodnina se dosodi, poleg dejanske odškodnine, z namenom ustvarjanja ekvivalence med posegom odgovorne osebe s škodnim dejanjem in sodišča z odmero skupne odškodnine. Posledica tega sta, izravnava in pa opomin odgovorni osebi, zaradi posega v neko pravico drugega z njenim škodnim dejanjem.⁷² Tekavec v svojem članku to ponazori z primerom.⁷³ Proizvajalec avtomobilov General Motors iz Združenih držav Amerike, je z zavestno kršitvijo varnostnih predpisov varčeval pri vgradnji tanka za gorivo, kljub temu, da bi z minimalnimi stroški

⁷⁰ Povzeto po: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 651.

⁷¹ Glej: Tekavec Janez, »Punitive damages« - penalna odškodnina v slovenskem pravu?, Pravna praksa 7/2000, str. 11.

⁷² Primerjaj: Prav tam, str. 12.

⁷³ Sodba sodišča: Patricia Anderson et altera v. General Motors Comporation (Los Angeles County Superior Court), več na: <http://www.appellate.net/briefs/Anderson%20final%20DMG.pdf> z dne 5. april 2001

prestavitve tanka za gorivo lahko avtomobile naredil veliko varnejše. Dejanska odškodnina, ki jo je dosodilo sodišče je bila 107 milijonov ameriških dolarjev, kar pa ne predstavlja ekvivalentnega posega v sfero toženca. Zaradi dejstva, da gre za enega največjih proizvajalcev avtomobilov na svetu, ki je v letu, ko je tekel spor na sodišču, imel dobiček v višini kar 3 milijarde ameriških dolarjev, dobiček po obdavčenju pa 420 milijonov ameriških dolarjev, je bila dosojena penalna odškodnina v višini 1,19 milijarde ameriških dolarjev. Tožniki so sprva zahtevali 4,9 milijarde ameriških dolarjev.

V zadevi *State Farm Mutual Automobile Insurance Co. v. Campbell et al.*⁷⁴ je Vrhovno sodišče ZDA določil, o kot ustavno sporno dosojeno višino penalne odškodnine v višini 145 milijonov ameriških dolarjev ob tem, da je dejanska škoda znašala okoli milijon ameriških dolarjev. Ob tem je tudi razložila kriterije, ki določajo zavrženost dejanja. Pomembno je ali:

- je škoda nastala s posegom v telesno integriteto ali je zgolj "ekonomska",
- ravnanje odgovorne osebe kaže na ravnodušnost ali brezobzirnost,
- gre za neupoštevanje vrednote zdravja ali varnosti drugih,
- je protipravno ravnanje ponavljajoče,
- je škoda posledica naklepnega ravnanja oziroma prevare.⁷⁵

Odškodnina za nepremoženjsko škodo, ki ima za poglavitno preventivni učinek, je po svojih značilnostih enaka institutu iz angloameriškega pravnega sistema, ki mu pravijo *punitive damages*.⁷⁶ Pojem sicer kaže na kaznovalno funkcijo, toda stroka opozarja, da je takšno poimenovanje nedosledno, saj je namen teh odškodnin le v manjši meri kaznovalen. Poudarjajo, da je, kot že v tem delu omenjeno, primerna za zavržena dejanja, med katera spadajo zlasti tista, ki so storjena s hujšo obliko krivde ali pa takrat, kadar je storilec povzročil škodo z namenom zase ustvariti kakšno korist.⁷⁷

Podoben namen, kot ga imajo kaznovalne odškodnine, imajo tudi sodni penali, urejeni v 269. čl. OZ⁷⁸. Sodni penali se nanašajo predvsem na specialno prevencijo. Pravna teorija jih označuje za civilno sankcijo za zamudo z izpolnitvijo nedenarne obveznosti, ki jo je določilo sodišče. Za njihovo določitev morajo biti izpolnjeni naslednji kriteriji:

⁷⁴ Sodba Vrhovnega sodišča ZDA, 538 U.S. 408 (2003)

⁷⁵ Povzeto po: Vuksanovič Igor, Kaznovalna funkcija odškodnin v praksi?, *Pravna praksa*, 22/2011, str. 12.

⁷⁶ Kaznovalne odškodnine.

⁷⁷ Glej: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, *Obligacijsko pravo splošni del*, GV založba, Ljubljana 2009, str. 651.

⁷⁸ Glej: *Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)*(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

1. Temeljna izpolnitvena obveznost mora biti nedenarna obveznost,
2. Dolžniku je izpolnitev te obveznosti naložena s pravnomočno sodno odločbo,
3. Paricijski rok za izpolnitev te obveznosti je že potekel.⁷⁹

Višino sodnega penala določi sodišče, njihova višina pa ne sme zasledovati kakšnega drugega cilja, kot pa je njihov osnovni namen, torej prisiliti dolžnika v izpolnitev svoje obveznosti, ugotovljeno s sodno odločbo. Sodišče mora upoštevati premoženjsko stanje dolžnika ter višino prilagoditi njegovemu premoženjskemu stanju.⁸⁰

Kadar so komu kršene kakšne osebnostne pravice, ima le-ta v skladu z 134. čl. OZ⁸¹ pravico od sodišča zahtevati, da prepreči takšno dejanje ali odstrani njegove posledice. Sodišče ali drug pristojen organ ima možnost kršitelju naložiti tudi plačilo denarnega zneska. Ta institut spominja na kaznovalne odškodnine, vendar so denarni zneski precej nižji, učinkujejo pa primarno samo specialno preventivno, in sicer samo na kršitelja. Zahtevke bi lahko primerjali z negatorno tožbo, katere utemeljitev ni odvisna od od krivde kršitelja.⁸² Obveznost nastane že takrat, ko so podane okoliščine, ki jih predpisuje zakon. Pravno varstvo lahko zahteva le oškodovanec. Zahtevki iz 134. čl. so prepovedni, opustitveni, odstranitveni ter ugotovitveni. Njihov namen je preprečiti nadaljevanje kršitve neke osebnostne pravice ter odstraniti njihove posledice. Oškodovanec lahko poleg teh nedenarnih zahtevkov vedno zahteva tudi denarne na podlagi 179. čl. OZ in naslednjih.

Na kaznovalne odškodnine spominja institut, urejen v 4. ods. 168. čl. OZ⁸³, to je odškodnina predmeta, ki ima za oškodovanca neko posebno, subjektivno vrednost (*Pretium affectionis*). Kadar gre za oškodovancu za drag spomin na nek predmet, čigar tržna vrednost je neznatna, lahko zahteva ob uničenju ali poškodovanju le-tega vrednost, kot ga je imela za oškodovanca. Tako lahko odškodnina v tem primeru doseže tudi večkratnik tržne vrednosti uničenega predmeta. Razlika med subjektivno in objektivno vrednostjo stvari se kaže v posebni obliki nepremoženjske škode, ki se kaže kot oblika duševnih bolečin, katere trpi oškodovanec ob uničenju ali poškodovanju njemu dragega predmeta. Subjektivna vrednost se kaže v posebni navezanosti na predmet, oškodovanca pa nanj vežejo posebno lepi spomini. Gre torej za stvar,

⁷⁹ Primerjaj: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 2. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 289.

⁸⁰ Tako izhaja iz sodbe sodišča: VSL sklep III Cp 157/2007, z dne 07.02.2007.

⁸¹ Glej: Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

⁸² Primerjaj: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 781.

⁸³ Glej: Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

ki je ni pripravljen prostovoljno prodati »pod nobeno ceno«. ⁸⁴ Pravica od odškodnine za subjektivno vrednost je izjema od splošnega pravila, zato jo je potrebno razlagati ozko. Dejanje mora biti storjeno namenoma, kar pa mora oškodovanec dokazati. Prav tako pa mora dokazati posebno navezanost na uničen ali poškodovan predmet ⁸⁵

4.2 Preventivna funkcija odškodnin

Preventivna funkcija odškodninske odgovornosti pomeni, da daje udeležencem teh razmerij ustrezno spodbudo, da ravnajo tako, da s svojim ravnanjem zmanjšajo verjetnost nastanka škodnega dogodka in škode, ki jo takšen dogodek povzroči. ⁸⁶ Čeprav gre pri nepremoženjski odškodninski odgovornosti predvsem za satisfakcijo, pri premoženjski odškodninski odgovornosti pa reparacijo ter dosoditev popolne odškodnine, je preventivna funkcija v obeh primerih škod enaka. Pravila o odškodninski odgovornosti, predvsem pa sankcija, torej plačilo odškodnine, je ustrezna spodbuda vsem, da težijo k ravnanjem, s katerimi bodo preprečili ali pa zelo omejili nastanek škode ali višino le-te. Ta pravila namreč določajo, da je odgovorna oseba dolžna povrniti nastalo premoženjsko ali nepremoženjsko škodo, ki jo je s svojimi ravnanji ali vzroki, ki izvirajo iz njene sfere, povzročila, in sicer v celoti. Odškodninska odgovornost pomeni nek strošek povzročitelju, ki zmanjšuje njegovo premoženje. To pa je razlog, da vsak posameznik premisli o koristih in negativnih posledicah svojih ravnanj, se optimalno odloči tako, da s svojim ravnanjem ne povzroča škode drugim.

Odškodninska odgovornost pomeni neko vrsto civilno sankcijo, njena višina pa ima kaznovalno funkcijo v primeru zelo visoke odškodnine. Podobno kot kazenskoopravne sankcije imajo tudi civilne dva sklopa učinkov, in sicer:

- Retrospektivni. Namen te sankcije je zlasti kaznovalen v ožjem pomenu, torej kaznovati storilca za njegovo ravnanje.
- Prospektivno. Namen tega pa je preventiven, saj se z zagroženo kaznijo poskuša odvrniti potencialne storilce od protipravnih dejanj. ⁸⁷

⁸⁴ Glej: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 955.

⁸⁵ Primerjaj: prav tam: str. 956.

⁸⁶ Povzeto po: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 650.

⁸⁷ Primerjaj: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 651.

V svojem delu se osredotočam predvsem na drugi del, torej preventivni pomen odškodnin kot civilne sankcije. Denarna odškodnina za premoženjsko, še bolj pa nepremoženjsko škodo, v ustrezni višini ima namreč tako specialni kot tudi generalno preventivni učinek. Kljub temu ni neskladna z namenom, ki ga določa 179. člen OZ,⁸⁸ torej pravična denarna odškodnina. Ravno nasprotno. Preventivni učinek obveznosti, plačati denarno odškodnino, je tisti garant, ki zagotavlja ustrezno spodbudo povzročitelju škode (specialna prevencija) in drugim potencialnim storilcem škodnih dejanj (generalna prevencija), da se v bodoče izogibajo ravnanj, ki povzročajo ali bi lahko povzročila drugim škodo ali kakorkoli drugače nedovoljeno posegali v tujo pravno varovano sfero.⁸⁹

Na pomen preventivne funkcije odškodninske odgovornosti opozarjajo mnogi avtorji, med njimi tudi Dunja Jadek Pensa v komentarju Obligacijskega zakonika,⁹⁰ kjer razlaga, da bi brez pravice do pravične denarne odškodnine ostali posegi v nepremoženjsko sfero posameznika bili pogosto brez vsake druge sankcije. To bi seveda vodilo do okrnitve pomena nepremoženjskih dobrin, kar pa je popolnoma nesprejemljivo.⁹¹ Od preventivnega učinka odškodninske odgovornosti kot del kaznovalne odgovornosti povzročitelja škode v širšem pomenu, pa je potrebno razlikovati še en pomemben vidik kaznovalnega učinka v ožjem pomenu, ki pa zagotovo ni združljiv z namenom odškodninske odgovornosti. To je zadoščenje, ki se pri oškodovancu izraža kot potešitev želje po maščevanju povzročitelju. Samo ta, izjemno ozek vidik kaznovalnega učinka, ima značilnosti težnje, ki ni združljiva z naravo oz. namenom odškodninske odgovornosti.

Sodobni, tuji pravni teoretiki poudarjajo tudi preventivno funkcijo odškodninske odgovornosti. Na podlagi teorije ekonomske analize prava je dognal Mattiacci,⁹² da je ključni namen neposlovne odškodninske odgovornosti, da daje udeležencem ustrezne spodbude, da ponotranjijo zunanje dejavnike tako, da naj odškodninsko pravo dodeli tveganje tistemu, ki ga lahko privede v stroške, tako glede skrbnosti njegovega ravnanja, kot tudi glede informacij, ki jih je potrebno pridobiti. Profesor to tezo razlaga s tem, da je prvi intuitivni cilj odškodninskega prava ta, da zagotovi povrnitev škode oškodovancu, ki mu je nastala zaradi

⁸⁸ Glej: Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

⁸⁹ Primerjaj: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 651.

⁹⁰ Glej: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 1035.

⁹¹ Povzeto po: Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 2009, str. 651.

⁹² Prof. dr. Giuseppe Dari Mattiacci je profesor na Univerzi v Amsterdamu.

škodnega dogodka. To je zagotovo pomemben vidik, ampak ne osrednji, neposlovne odškodninske odgovornosti.⁹³

Sodna pot je zelo drag način za pridobitev odškodnine za škodo. Veliko cenejše in smotrnejše je zavarovanje, zagotavlja pa uresničitev enakega cilja. Če bi bil edini namen zagotoviti ustrezno povrnitev škode oškodovancem, bi bilo vsekakor treba dati prednost zavarovanju pred odškodninsko odgovornostjo. Vendar pa temu ni tako, zato je ključni razlog za oblikovanje odškodninskega prava potreba po tem, da se povzročiteljem škode zagotovi ustrezna spodbuda za ravnanje, ki preprečuje nastanke škodnih dogodkov.⁹⁴

Za lažje razumevanje lahko zgoraj opisano funkcijo odškodninskega prava razložim še na drug način. Potencialna odškodninska odgovornost pomeni za potencialnega povzročitelja škode nek strošek, ki lahko zmanjša njegovo premoženje. Preventivni varnostni ukrepi, ki jih uvede, da zmanjša tveganje, prav tako pomenijo določen strošek. Vendar pa ugodnosti, ki jih za potencialno odgovorno osebo prinesejo zaradi zmanjšane verjetnosti nastanka škode, odtehtajo njihovo izvajanje. Upoštevanje varnostnih ukrepov je vedno cenejše kot pa plačevanje odškodnine za povzročeno škodo. Zato je logična pravna ureditev, da povzročitelj škode odgovarja za škodo. Višina odškodnine pa mora biti odvisna tudi od skrbnosti njegovega ravnanja. Kot primer lahko navedem voznika taksija. Njegov cilj je ustvariti dobiček. Več ga lahko ustvari, če vozi hitreje, torej če prekorači predpisane omejitve hitrosti. Z večanjem ali prekoračenjem hitrosti, se zelo poveča možnost povzročitve prometne nesreče in povzročitev kakršnekoli škode. Torej v primeru, da ob morebitni povzročitvi škode voznik taksija ne bi bil odškodninsko odgovoren, bi bilo edino merilo pri njegovem odločanju o tem, s kakšno hitrostjo naj vozi, le čim večja korist, ki jo doseže v najkrajšem možnem času. Torej, bo brezglavo divjal in ogrožal vse udeležence v prometu. V kolikor pa mora po pravilih o odškodninski odgovornosti odgovarjati za povzročeno škodo, ki jo povzroči s prehitro vožnjo, pa bo njegova odločitev precej drugačna in bo hitrost prilagodil omejitvam ter razmeram na cesti.

Teorija loči dve vrsti škodnih dogodkov glede na vpliv, ki ga imajo udeleženci na preprečitev ali zmanjšanje obsega škodnega dogodka. To so enostranski (unilateralni) in obojestranski (bilateralni) škodni dogodki. Pri prvih lahko povzročitelj škode s svojim ravnanjem

⁹³ Povzeto po: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 716.

⁹⁴ Primerjaj: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 716.

učinkovito zmanjša možnost za nastanek škode, kar velja tako pri krivdni kot objektivni odgovornosti, pod naslednjimi predpostavkami:

- da sodišča oblikujejo standard skrbnosti na optimalni ravni,
- da je višina odškodnine enaka dejanskemu obsegu škode, ali jo v primeru dosojene kaznovalne odškodnine tudi preseže,
- da je raven delovanja odgovornih oseb konstantna.⁹⁵

V kolikor pa lahko na verjetnost škodnega dogodka vplivata oba udeleženca, pa govorimo o bilateralnih škodnih dogodkih. Odškodninsko pravo mora spodbujati vse udeležence k ustrezni ravni skrbnega ravnanja, tudi oškodovancev, so se izoblikovala ustrezna pravila, ki urejajo (so)odgovornost oškodovancev. Na podlagi teh pravil se lahko odgovorna oseba delno ali pa v celoti ekskulpira odškodninske odgovornosti. Pogoj je skrbno ravnanje oškodovalca in neskrbno ravnanje oškodovanca, ki je pripomogel k nastanku ali povečanju škode.⁹⁶

5 Primerjalno pravna ureditev odškodnin

V tem poglavju bom predstavil ureditev odškodnin v treh najpomembnejših pravnih ureditvah v Evropski uniji, in sicer v Veliki Britaniji, Franciji in Nemčiji. Seveda s poudarkom na kaznovalnih odškodninah. Ali jih v teh pravih redih poznajo, jih dosojajo ter v kakšni meri.

5.1 Velika Britanija

V Veliki Britaniji se je ohranil sistem tožb iz Rimskega prava, se tožbe imenujejo *trespass to person* (vznemirjanje osebe), *trespass to land* (motenje posesti) in *nissance* (poseg v interese in pravice). Iz tožbe za vznemirjanje osebe so se razvile druge tožbe, kot so *assault* (fizični napad), *battery* (uporaba sile) in *false imprisonment* (protipravni odvzem prostosti). Poznajo še bolj splošno tožbo za povrnitev škode (*the action on case*), ki pa ne varuje pred malomarnim ravnanjem. Iz te tožbe pa se je razvila bolj moderna in splošna tožba zaradi malomarnosti oz. opustitve dolžne skrbnosti (*negligence*).⁹⁷

V Veliki Britaniji je temelj odškodninske odgovornosti krivda oz. krivdna odgovornost. Podobno kot nemško pravo ima tudi britansko oz. angleško omejevalni pristop in čuti potrebo po omejevanju pravno priznanih škod, saj zahteva določeno povezavo med ravnanjem

⁹⁵ Primerjaj: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 718.

⁹⁶ Povzeto po: prav tam, str. 719.

⁹⁷ Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str 15.

oškodovanca in oškodovancem samim, po kateri mora biti le-ta neposredno napaden, prestrašen ali zadržan.⁹⁸

Angleška sodišča priznavajo tudi odškodnino posrednim oškodovancem, a pod naslednjimi pogoji:

- če obstajajo med ponesrečenimi in oškodovanci tesne družinske vezi (otroci-starši, mož-žena),
- če je bil oškodovanec prisoten v trenutku, ko se je zgodila nesreča ali je prišel takoj po njej,
- če je neposredno videl in slišal nesrečo oz. njene posledice, je o njih bral v časopisu ali videl in slišal na televiziji.⁹⁹

V angleškem pravu poznajo več možnosti za povrnitev škode. Poznajo tožbo za simbolično odškodnino (*nominal damages*), pri kateri oškodovanec ni upravičen do denarne odškodnine, omogočena pa mu je pravica do sodne obsodbe storilčevega dejanja, s čimer vsaj na simbolni ravni zadostijo oškodovancu. Uporablja se v tožbah *pre se*, pri katerih ni treba dokazovati škode.¹⁰⁰ Prav tako, kot v Združenih državah Amerike, tudi v angleškem pravu poznajo kaznovalne ali eksemplarične odškodnine (*punitive damages, exemplary damages*), vendar pa, kot navaja Janecek¹⁰¹, angleška sodišča teh odškodnin ne dosegajo tako pogosto zaradi nejasnih pogojev. Avtor navaja, da omogočajo kaznovalne odškodnine preširoko možnost interpretacije. Sodišča poudarjajo, da so kaznovalne odškodnine bistveno drugačne od navadne odškodnine, saj je namen navadne odškodnine povrniti škodo, pri kaznovalnih pa v kaznovanju storilca s tem, da se ga prestraši in odvrne od takšnega ravnanja. Njega ter vse ostale potencialne povzročitelje škode. Eksemplarična odškodnina je anomalija, saj vnaša kaznovalno funkcijo v civilno pravo. Kot primer lahko navedem sodbo v zadevi *Cassek&Co. Ltd. proti Broome* iz leta 1972,¹⁰² v kateri je oškodovanec zaradi obrekovanja visokega mornariškega častnika, v zvezi s pomorsko nesrečo, moral plačati 15.000 britanskih funtov odškodnine za povzročeno škodo ter 25.000 britanskih funtov kaznovalne odškodnine.¹⁰³ Torej je razmerje med navadno in kaznovalno odškodnino znašalo 3:5. Britanci poznajo tudi kvalificirano odškodnino (*aggravated damages*), ki se uporablja pri določanju višine za

⁹⁸ Glej: prav tam, str. 46.

⁹⁹ Primerjaj: prav tam, str. 62.

¹⁰⁰ Primerjaj: prav tam, str. 74.

¹⁰¹ Glej vir iz medmrežja: Vaclav Janecek, Exemplary Damages: A Genuine Concept <http://www.ejls.eu/13/176UK.htm>

¹⁰² Sodba objavljena na medmrežju: <http://uniset.ca/other/rossminster/broome.html>.

¹⁰³ Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str 74.

nepremoženjsko škodo, saj je tam, zaradi svobodnejše subjektivne presoje, težje določiti primerno odškodnino. Kvalificirana odškodnina mora ostati v mejah povrnitve škode, ima pa tudi kaznovalno funkcijo, saj povzročitelju škode nalaga dodatno breme. Zato je z njo mogoče doseči podobne učinke kot s kaznovalno odškodnino. Dovoljeno jo je uporabiti v vseh primerih, kadar je škoda povzročena z naklepnim kaznivim dejanjem. Sodna praksa v Veliki Britaniji je določila možnost uporabe kaznovalnih odškodnin v treh vrstah primerov. Prvi se nanašajo na ravnanje javnega uslužbenca, ki pa mora biti namerno nezakonito. V primeru iz leta 1997 Thompson proti Commissioner of Police of the Metropolis,¹⁰⁴ v katerem je policija oškodovancu odvzela prostost s hudobnim namenom, je sodišče odločilo, da je potrebno ozko presojati krog povzročiteljev škode. Kaznovalno odškodnino je namreč mogoče izreči le neposrednemu storilcu, ne npr. njegovemu nadrejenemu ali ustanovi, v kateri je zaposlen. Prav tako je ni mogoče izreči v primeru, kadar odškodnine ne plača storilec sam, ampak se plača iz javnih sredstev. Mogoče jo je določiti v primerih, ko je neko zlo povzročeno z namenom pridobitve določene premoženjske koristi. S tem postane tudi sredstvo za preprečevanje neupravičene obogatitve.¹⁰⁵ V primeru Rookes v Bernard iz leta 1964¹⁰⁶ je delodajalec ustrahoval svojega uslužbenca, ki je želel protestirati proti sindikatu in podjetju. Sodišče je odločilo, da je takšno početje nezakonito ter naložilo plačilo kaznovalne odškodnine. V Veliki Britaniji, kadar gre za vprašanje izbire med restitucijo in kompenzacijo, ni nikakršnega problema, saj gre tukaj »vedno za denar«, naj gre za premoženjsko ali nepremoženjsko škodo ter poslovno ali neposlovno obveznost. V Angleškem pravnem sistemu tudi ne poznajo zmanjšanja odškodnine, ki jo je povzročil oškodovanec sam, ker ni skušal zmanjšati škodnih posledic.¹⁰⁸

Zanimiv je primer, v katerem je sodišče House of Lords odločalo o odškodnini tožnice, ki je bila poškodovana v prometni nesreči in postala tetraplegik. Lordi so se strinjali, da je odškodnina namenjena povrnitvi škode, tako da kljub občasni nezavesti ni mogoče zahtevati odškodnine za telesne bolečine in nevšečnosti v zvezi z zdravljenjem. Njihovo prepričanje namreč je, da nezavestna oseba ne čuti duševnih posledic, ker se ne zaveda, kaj je v življenju izgubila. Bili so mnenja, da je nezavestna oseba upravičena do odškodnine za premoženjsko škodo, ni pa upravičena do odškodnine za telesne bolečine in nevšečnosti, ki jih ne čuti.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Sodba: CCRTF 96/0448/C, objava na spletu: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1997/3083.html>.

¹⁰⁵ Glej: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 75.

¹⁰⁶ Glej vir iz medmrežja: <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1964/1.html>

¹⁰⁸ Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 77

¹⁰⁹ Glej: prav tam, str. 124.

V angleškem pravu ni varovana pravica do zasebnosti, za kršitev le-te tudi ni predvidena posebna tožba. Tako so v zadevi Kaye proti Robertsonu morali tožiti na podlagi obstoječih tožb zaradi razžalitve (Libel), namerne lažne izjave, s katero se namenoma škoduje ugledu koga (Malicious falsehood) in kratenje osebnostnih pravic (Trespass to the person). Gospod Kaye je bil znana medijska osebnost, ki se je hudo poškodoval v prometni nesreči. Novinar Sunday Newspare je naredil intervju z njim kljub temu, da zdravstveno stanje oškodovanca tega ni dopuščalo, niti se ni mogel z intervjujem strinjati. Sodišče je poudarilo, da angleško pravo ne pozna pravice do zasebnosti, niti tožbe za kršitev te pravice, zato je apeliralo na Parlament, da zapolni to pravno vrzel. Tako je zakonodajalec sprejel več zakonov, ki so varovali posameznikovo pravico do zasebnosti ter predvidel tudi sankcije za njihovo kršitev.¹¹⁰

V Veliki Britaniji je bila živahna razprava na temo kaznovalnih odškodnin. Zakonodajalec je želel za uporabo kaznovalnih odškodnin popolnoma odpraviti.. Nagibali so se k temu, da naj bodo odškodnine namenjene kompenzaciji, in ne kaznovanju. Takšno je bilo tudi mnenje vlade, poleg tega pa so menili, da se zakonodajalec ni dokončno izjasnil, ali kaznovalne odškodnine popolnoma ukiniti.¹¹¹

Moje mnenje je, da bodo kaznovalne odškodnine ostale del pravnega sistema Velike Britanije, ne bodo pa nikoli dosegle takšnega obsega in višine kot v Združenih državah Amerike.

5.2 Francija

Francoska ureditev odškodninskega prava se precej razlikuje od angleškega. Tukaj so na podlagi francoske revolucije¹¹² sprejeli poseben zakonik *Code Civil* (CC) leta 1804. V njem je v 1382. členu uzakonjeno splošno načelo, po katerem mora vsak povrniti škodo, ki jo je s svojim krivdnim ravnanjem povzročil drugemu. V naslednjem členu pa je pojasnjeno, da zadošča tudi malomarnost. Zakon predvideva tudi odgovornost za druge osebe, stvari, živali, kakor tudi odgovornost za proizvajalca stvari z napako.¹¹³

V francoskem pravnem redu je uzakonjena krivdna odgovornost v 1383. členu CC. Določa pa, da je vsak odgovoren za škodo, četudi je ta povzročena iz malomarnosti ali nepazljivosti.

¹¹⁰ Primerjaj: prav tam, str. 163.

¹¹¹ Več o tem glej: Koziol Helmut, *European Tort Law, Germany*, 2008, str 238.

¹¹² Trajala je med letoma 1789 in 1794, revolucionarji pa so zahtevali več svobode in enakosti med ljudmi, pravičnejšo razdelitev davčnih bremen ter več besede pri odločanju za meščane in nižje sloje ljudi.

¹¹³ Povzeto po: Koman Perenič Lidija, *Škoda in odškodnina*, DZS, Ljubljana, 2004, str. 15.

Poleg tega je predvidena tudi odgovornost za osebe, za katere nekdo odgovarja, ali za stvari, ki so mu bile zaupane. Na podlagi 1384. člena je sodna praksa vpeljala strogo odgovornost oškodovancev.¹¹⁴

Ureditev položaja oškodovancev pri posegih v telo je prinesel tudi zakon, ki je ustanovil poseben sklad za osebe, ki so pri transfuziji zbolele za aidsom. Sprejet je bil po škandalu v zvezi s transfuzijami v 80. letih. V primeru Franky proti Courtellemont¹¹⁵ je pritožbeno sodišče v Parizu dne 7. 7. 1989 ugotovilo, da obstaja vzročna zveza med nedopustnim dejanjem odgovorne osebe in med posledico, ki pa je bila oškodovančeva okužba z virusom HIV, zaradi transfuzije pri odpravljanju poškodb iz nesreče. Tako je sodišče povzročitelja nesreče obsodilo na plačilo odškodnine, hkrati pa ga je napotilo, da zahteva povrnitev plačanega zneska od bolnišnice ali drugih oseb.¹¹⁶

Za razliko od nemškega ali angleškega prava v francoskem ni omejitev glede varstva pred pravno priznano škodo in je omogočeno pravno varstvo proti kateremukoli socialno neželenemu ravnanju. To je omogočeno na podlagi 1382. člena *Code Civil*. Vendar pa to ne pomeni, da francosko pravo tudi dejansko varuje vse škode. Omejitve je izoblikovala sodna praksa, kljub temu pa je ostala v zvezi z varstvom osebe zelo široka. Varstvo življenja, telesne celovitosti in svobode je v Franciji najbolj obetavno.¹¹⁷

Francosko pravo izhaja iz splošnega varstva življenja in neupravičenih posegov v telo. Mnogi zaradi tega menijo, da je takšen sistem za razliko od nemškega, ki pozna določene omejitve, preveč radodaren. Omogoča namreč odškodnino za telesne bolečine in nevšečnosti med zdravljenjem, za estetsko škodo in za izgubo priložnosti (*perte d'une chance*). Za pravico do odškodnine zaradi izgubljenih možnosti zahteva gotovost škode, ki je v prikrajšanju določenih prednosti ali v tem, da oseba ne zadrži obstoječega stanja.¹¹⁸

V francoskem pravu ločnica, med pravnimi sredstvi za preprečevanje škode in tistimi za povrnitev škode, ni tako jasna kot npr. v angleškem ali nemškem pravnem sistemu. Tukaj se poudarja prewencijo, zato sprejema kaznovalno in zastraševalno funkcijo odškodninskega prava v teoriji in praksi. Med pravnimi sredstvi ne moremo mimo tožbe za *franc symbolique*, ki se pogosto uporablja kot oblika odškodnine, čeprav je ni mogoče presojeti samo s stališča

¹¹⁴ Glej: prav tam, str. 35.

¹¹⁵ Glej vir iz medmrežja: <http://www.casebooks.eu/tortLaw/chapter2/excerpt.php?excerptId=1876>.

¹¹⁶ Primerjaj: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 35.

¹¹⁷ Glej: prav tam, str. 46.

¹¹⁸ Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 49.

povrnitve škode. Smatra se za deklaracijo sodišča o posegu v pravico, ki oškodovani osebi daje določeno zadoščenje in ima obenem tudi preventivni, torej kaznovalni učinek. Uporablja se takrat, kadar je storilec sicer odgovoren za svoje dejanje, vendar pa ni povzročil velike škode. Francosko pravo pozna tudi *sodni nalog za objavo sodbe*, ki pa ima predvsem povračilni učinek. Sodišče prizna oškodovancem denarno odškodnino, obenem pa zahteva objavo sodbe v še več časopisih ali drugih sredstvih javnega obveščanja. Čeprav francosko pravo široko ščiti posege v zasebnost, so dosojene odškodnine precej nižje od odškodnin v Nemčiji ali Veliki Britaniji.¹¹⁹

1382. člen CC določa, da mora povzročitelj škode le-to povrniti. Zaradi tega niti teorija niti praksa pravnemu institutu odškodnine ne posvečata tolikšne pozornosti kot v nekaterih drugih pravnih sistemih. Pomembno je le, da mora biti škoda gotova in nastati mora osebno tožniku. Sodišči se na prvi in drugi stopnji ukvarjata z dejanskimi vprašanji, in v Franciji se šteje višina škode za dejansko, ne pravno vprašanje. Kasacijsko sodišče odloča le o kriterijih, ki jih je potrebno upoštevati, ne ukvarja pa se z sâmo odmero odškodnine.¹²⁰

Glede dolžnosti oškodovanca, da zmanjšuje škodo, je kasacijsko sodišče v zadevi Babin proti Cie La union et le phenix espagnol,¹²¹ z dne 4. 2. 1982 odločilo, da je oškodovanka upravičena do povrnitve tržne vrednosti za nakup nadomestnega avtomobila ter da ni mogoče odšteti vrednosti ostankov oškodovankinega avtomobila. Po mnenju sodišča mora odškodnina v največji meri vozilo vrniti v stanje, v kakršnem je bilo pred škodnim dogodkom. Zaradi tega mora povzročitelj škode oškodovanki povrniti stroške za popravilo ali nakup nadomestnega avtomobila.¹²²

Primerjalno gledano je v francoskem pravu največ težav pri priznavanju denarne odškodnine osebi, ki je tako zelo poškodovana, da vegetira, kljub temu da najbolj široko pojmuje pravno priznano škodo. V sodni praksi ni bilo težav za priznanje varstva v okviru tožbe za priznanje škode in simbolično odškodnino, dolgotrajnejši je bil razvoj za priznanje polne denarne odškodnine, ki je potekal ob primerih začasne, čeprav dolgotrajne nezavesti. Zelo nazoren je primer neke gospe, ki jo je med kolesarjenjem zbil avto in od takrat dalje je bila v vegetirajočem stanju. V njenem imenu je zahtevk, za premoženjsko in nepremoženjsko škodo povzročitelja, vložila njena hčerka, pritožbeno sodišče pa jo je zavrnilo z argumentom,

¹¹⁹ Glej: prav tam, str. 74.

¹²⁰ Primerjaj: prav tam, str. 78.

¹²¹ Vir z medmrežja: <http://www.casebooks.eu/tortLaw/chapter8/excerpt.php?excerptId=2044>.

¹²² Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 78.

da njena mati nič ne čuti in se ne zaveda svojega položaja. Po mnenju sodišča oškodovanka nima ne bolečin, niti se ne zaveda usmiljenja vrednega estetskega stanja svojega telesa, kakor tudi izgubljenih priložnosti. Toda kasacijsko sodišče je menilo, da je takšno stališče napačno ter, da zakon ne izključuje odškodnine, zaradi česar je razveljavila izpodbijano sodbo.¹²³

Po francoskem *Code Civil* ima vsak pravico do zasebnosti, ki uživa pravno varstvo, oškodovalec se lahko denarno kaznuje. Zanimiv je primer iz leta 1971, v katerem je kasacijsko sodišče odločalo o privatnem življenju Gunterja Sachsa, ki je tožil Société Press-Office, ki je izdajalo revijo Lui. Ta je objavila prispevek o zasebnem življenju tožnika z dvema slikama, od katerih je ena mejila na karikaturu. Sodišči prve in druge stopnje sta ugodili tožbenemu zahtevku, a z različnimi sankcijami, kasacijsko sodišče pa je ugodilo tako zahtevku za prepoved razširjanja kot tudi zahtevku za plačilo denarne odškodnine za nepremoženjsko škodo.¹²⁴ Zanimivo bo spremljanje aktualnega dogajanja glede afere trenutnega francoskega predsednika Francoisa Hollanda, katerega zunajzakonsko ljubezensko razmerje je razkril tabloid Closer. Predsednik Holland je že napovedal tožbo zoper revijo.

Francosko pravo široko ščiti oškodovance ter jim daje mnogo možnosti tožiti povzročitelje škode. Glede na vse napisano lahko sklepam, da v Franciji penalnih odškodnin, kot jih poznajo v Veliki Britaniji ali Združenih državah Amerike, ne poznajo in jih ne dosojajo.

5.3 Nemčija

V Nemčiji velja civilni zakonik, *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB) od 1. 1. 1900, ki v sedmem delu ureja odškodninsko pravo. Nemški pravni sistem lahko uvrstimo nekje na sredino med angleški sistem, ker je pretrgal sistem tožb in francoski, ker ne vsebuje splošne klavzule. Od 823. do 826. paragrafa ureja splošno odgovornost, čemur sledi ureditev odgovornosti za druge osebe in stvari (enako kakor v francoski ureditvi), dodaja pa mu še odgovornost za državne uradnike. Odškodnino je mogoče zahtevati le takrat, ko je kršena katera od pravno priznanih »pravnic«, te pa so: življenje, telo, zdravje, svoboda in lastninska pravica.¹²⁵

Nemško pravo temelji na krivdni odgovornosti, ki je urejena v BGB. Poleg tega pa imajo še posebne zakone, ki omogočajo odškodnino na podlagi rizika. Tako določa zakon o cestnem prometu, odškodninsko odgovornost lastnika motornega vozila ob poškodbi ali smrti oškodovanca. Višina odškodnine je navzgor omejena za enkratno odškodnino, omogoča pa

¹²³ Glej: prav tam, str. 125.

¹²⁴ Povzeto po: prav tam, str. 162.

¹²⁵ Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 16.

tudi rentno izplačevanje ob smrti osebe, telesni poškodbi ali okvari zdravja. Reforma zakonodaje je v zadnjem času prinesla možnost višanja zneskov odškodnin, ki so bili primerjalno gledano nizki. V železniškem in letalskem prometu poznajo v Nemčiji tudi objektivno odgovornost.¹²⁶

Če se ozremo na opredelitev škode v treh glavnih pravnih krogih evropskih držav, torej angleškem, francoskem in nemškem, pridemo do spoznanja, da je najbolj natančno opredeljena pravno priznana škoda prav v nemškem pravu, kjer je določen seznam pravno varovanih interesov definiranih kot subjektivne in absolutne pravice. BGB v členih do 249 do 253 ureja povrnitev premoženjske in nepremoženjske škode. Povzročitelj škode mora vzpostaviti takšno stanje, kakršno bi bilo, če ne bi bilo škode. Kadar pa vrnitev v prejšnje stanje ne bi bila mogoča, pravočasna ali zadostna, pa mora oškodovancu povrniti škodo v denarju. Po nemški ureditvi se zgleduje tudi naš Obligacijski zakonik. Po nemškem BGB je nepremoženjska škoda v 823. členu določena kot pravica do življenja, telesne integritete, zdravja, svobode in lastnine.¹²⁷ Če si pogledamo te primere ugotovimo, da govori o škodi na življenju ob smrti in o poškodbi telesne integritete ter zdravja. Čeprav se zadnji dve obliki pogosto prekrivata, ju je mogoče ločiti. Poseg v zdravje se nanaša na povzročitev telesne ali duševne bolezni. Lahko se uporabi tudi pri napakah pri zdravljenju. Pravico do tožbe ima samo poškodovana oseba, torej neposredni oškodovanec.¹²⁸

V nemškem pravnem sistemu je omogočena denarna odškodnina za premoženjsko in nepremoženjsko škodo v primeru, če le-ta izvira neposredno iz nedopustnega ravnanja ali škodljivega dejstva. Kot primer navajam tožnika, ki je v prometni nesreči utrpel pretres možganov, udarec v čelo in nekaj drugih poškodb. Začel je kazati psihosomatske težave kot spremembo značaja, oslABLJENE mentalne sposobnosti, težave pri govoru, in še nekaj drugih težav, zato ni mogel več dobro opravljati svojega poklica ali kakšne druge službe. Zato sta mu sodišči prve in druge stopnje prisodili odškodnino, toda sodišče *Bundesgerichtshof*¹²⁹ je obe sodbi razveljavilo. Ni imelo pomislekov glede tega, ali duševna bolezen, kot so depresija, nevroza ali psihoza spadajo pod varstvo 823. člena BGB, razlog za razveljavitev obeh sodb je bil le v negotovi ugotovitvi, ali so psihosomatske poškodbe res posledica nesreče, ali pa so drugega izvora. Pomembno namreč je, da telesne ali duševne bolečine izvirajo neposredno iz

¹²⁶ Primerjaj: prav tam, str. 36.

¹²⁷ Glej: prav tam, str. 46.

¹²⁸ Primerjaj: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 47.

¹²⁹ Nemško Zvezno Vrhovno sodišče.

nesreče ter, da je mogoče dokazati, da do njih ne bi prišlo, v kolikor škodnega dogodka ne bi bilo.¹³⁰

Pri povrnitvi škode nemško pravo poudarja naturalno restitucijo, šele nato omogoča tudi denarno odškodnino, kakor je zapisano v 249. členu BGB. Kljub temu da teorija uči, da je kaznovalna funkcija v odškodninskem pravu tuja, pa odškodnina nima samo povračilnega učinka. Če gre za nepremoženjsko škodo, odškodnina pa pomeni zadoščenje, vpliva na njeno višino predvsem resnost poškodbe, teža in trajanje bolečin, skaženost in duševno trpljenje. Kadar je oškodovanec v nezavestnem ali vegetirajočem stanju, si z denarjem ne more pomagati, vendar pa je oškodovalec dolžan žrtvi povrniti povzročeno zlo. Kljub temu, da danes nemško odškodninsko pravo nima več kaznovalnega namena, je stopnja povzročiteljeve krivde še vedno pomembna pri določanju višine odškodnine. Po mnenju prakse je oškodovanec bolj zagrenjen, če je bila škoda povzročena namenoma kot pa, če je škoda posledica majhne malomarnosti.¹³¹

Nemško pravo pri odpravljanju škode strogo loči med restitucijo in med kompenzacijo. Kadar restitucija ni mogoča ali ne zadošča za povrnitev škode, mora povzročitelj škodo povrniti v denarju. Tako določa prvi odstavek 251. člena BGB. V drugem odstavku tega člena pa je določeno, da sme oškodovalec plačati denarno vsoto tudi takrat, kadar bi mu restitucija povzročila nesorazmerne težave. Restitucijo in kompenzacijo je mogoče tudi kombinirati. V primeru, da povzročitelj poskrbi za popravilo ali stvar sam popravi, ta pa je zaradi tega manj vredna, mora plačati razliko v denarju.¹³²

V Nemčiji pravo omejitveno našteva pravno priznano škodo in varuje človekovo življenje, telesno integriteto in zdravje. Kljub temu, da se primarno zavzema za restitucijo, in šele nato za kompenzacijo ali satisfakcijo, sodišča danes lahko dosodijo tudi polno denarno odškodnino za nepremoženjsko škodo nezavestni osebi v vegetirajočem stanju.¹³³

Varstvo osebnostnih pravic je urejeno v 823. členu BGB. Vendar ta pravica nima enakega položaja kot pravice do življenja, telesne integritete, zdravja, svobode in lastnine. V sodni praksi je bilo dolgo sporno, ali je mogoče za kršitev teh pravic prisoditi denarno odškodnino

¹³⁰ Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 60.

¹³¹ Glej: prav tam, str. 75.

¹³² Povzeto po: Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004, str. 77.

¹³³ Glej: prav tam, str. 123.

za nepremoženjsko škodo. Vrhovno sodišče je temu pritrdilo, kadar gre za resne kršitve, povzročene z mediji, ne pa za manjše in nepomembne.¹³⁴

Evropsko civilno in seveda tudi odškodninsko pravo temelji na rimskem pravu. Vendar pa so se pravni redi evropskih držav tekom srednjega in novega veka razvijali ločeno. Zaradi tega so med njimi nastale določene razlike, ki pa se v zadnjem obdobju precej zmanjšujejo. Delno zaradi vedno večje medsebojne odvisnosti evropskih držav, delno pa zaradi medsebojnega povezovanja, kjer igra ključno vlogo Evropska unija. Predlog enotnega evropskega civilnega zakonika je šele v nastajanju, vendar pa dobro kaže smer, po kateri bo šel razvoj civilnega prava. Na področju višine odškodnin je trend približevanja med državami članicami,¹³⁵ saj si države članice ne želijo (pre)velikih razlik med sabo. Kaznovalne odškodnine, kot jih poznajo v ZDA, se v velikem delu Evrope niso uvedle. Strah pred norimi odškodninami, kot jih poznajo v ZDA je torej odveč.

6 Ureditev kaznovalnih odškodnin s primeri iz prakse v Sloveniji

V tem poglavju bom iskal primere iz prakse sodišč v Sloveniji v odškodninskih zadevah. Analiziral bom sodbe ter dosojeno višino. Podal bom svoje mnenje. V primeru, ko je bila dosojena kaznovalna odškodnina, bom argumentirano podprl ali pa zavrnil takšno sodbo. V primerih, kadar pa se mi bo zdela odškodnina, glede na škodo, prenizka, bom poizkušal najti argumente za dosoditev penalne odškodnine, ali pa bom pritrdil argumentom proti takšni odškodnini.

6.1 Malomarno zdravljenje

Moj prvi primer se nanaša na malomarno zdravljenje, ki ga povzema tudi g. Igor Vuksanović,¹³⁶ v katerem se sklicuje na sodbo Okrožnega sodišča na Ptujju. Od nastanka tega članka do danes, je v tej zadevi razsodilo tako Višje sodišče v Mariboru¹³⁷ kot tudi Vrhovno sodišče.¹³⁸

V tej zadevi naj bi oškodovanec, ki v času nesreče ni bil star niti 17 let, zaradi zdravniške malomarnosti, ostal brez leve noge pod kolenom. Imel je prometno nesrečo z motorjem 13.

¹³⁴ Glej: prav tam, str. 161.

¹³⁵ Glej: prav tam, str. 135.

¹³⁶ Vuksanović Igor, Kaznovalna funkcija odškodnin v praksi?, Pravna praksa, 22/2011, str. 11–13.

¹³⁷ Sodba sodišča: VSM I Cp 1032/2011 z dne 13. 12. 2011.

¹³⁸ Sodba sodišča: II Ips 130/2012 z dne 8. 11. 2012.

aprila 2007, v kateri si je zlomil levo golen. Po tej sodbi bi mu morala, Splošna bolnišnica dr. Jožeta Potrča Ptuj in Zavarovalnica Maribor, nerazdelno plačati 20.964 evrov, za kolikor je imela bolnišnica sklenjeno zavarovanje poklicne odgovornosti zdravnikov, bolnišnica pa še 453.035 evrov, vse to z obrestmi od januarja 2008. Od tega 320.000 evrov za nematerialno škodo oziroma za nepopisne duševne bolečine, 154.000 evrov pa za materialno odškodnino oziroma nakup specialnih prilagodljivih protez. Oškodovanec je zaradi hude malomarnosti in zanemarjanja pravil strokovnega zdravljenja sprva zahteval 3,15 milijona evrov odškodnine, vendar pa je sodišče to višino znižalo. Kljub temu, gre vseeno za veliko odstopanje od ustaljene prakse določanja odškodnin pri nas. Po pritožbi na Višje sodišče v Mariboru je bilo tožencu le delno ugodeno glede znižanja odškodnine. Bolnišnica in zavarovalnica bosta morali odšteti nerazdelno 20.964 evrov, bolnišnica pa še 139.035 evrov, kar skupaj z obrestmi nanese okrog 200.000 evrov. Tako kot Okrožno, je tudi Višje sodišče ugotovilo, da je kirurg operater zagrešil strokovno napako, ko ni prepoznal znakov slabe prekrvavljenosti, čeprav je bilo mogoče nanjo posumiti takoj po operaciji. Toliko bolj, ker ga je zdravstveno osebje na to opozorilo, motnje prekrvavljenosti pa je prepoznal šele dežurni kirurg v naslednji izmeni, ko je bilo že prepozno, da bi oškodovancu rešili nogo. Ni pa Okrožno sodišče pravilno sklenilo, da so bile kršitve v vseh fazah zdravljenja, saj sta bila diagnostika in operativni poseg izpeljana v skladu s pravili, prav tako nadzor nad stanjem bolnika. Za obstoj napake v zdravljenju zadošča že ena kršitev, vendar to še ni razlog za obstoj temelja tožbe. Medtem, ko je Okrožno sodišče ugodilo tožbenemu zahtevku glede odškodnine za nakup protez, je Višje sodišče ta del zahtevka v celoti zavrnilo. Pojasnilo je, da tožniku potrebe po posebnih protezah oziroma njihove cene ni uspelo dokazati, zgolj izpoved tožnika in njegovega očeta pa ne zadoščata.

Okrožno sodišče je pri odmeri odškodnine poudarilo, da dosojena odškodnina ni zgolj satisfakcija za tožnika, temveč tudi kazen za ustanovo, ki dopušča nepravilnosti, pri čemer je bolnišnici očitalo vrsto kršitev, kar vpliva tudi na višjo stopnjo krivde. Toda Višje sodišče v Mariboru s tako razlago ni soglašalo. Kot je poudarilo, institut kaznovalnega oziroma preventivnega namena odškodnine slovenskemu pravu sicer ni tuj, sodba ptujskega okrožnega sodišča pa je prvi tak primer izjemno visoke denarne odškodnine s sklicevanjem na njeno kaznovalno funkcijo. A v konkretnem primeru stopnja krivde kot eden odločilnih elementov pri razmišljanju o morebitni kaznovalni funkciji denarne odškodnine po mnenju višjega sodišča ni taka, da bi zahtevala takšno odškodnino.

Sam se z mnenjem Višjega sodišča v Mariboru popolnoma strinjam. Kljub temu, da je bila dokazana strokovna napaka zdravnika, ki bo imela zelo hude posledice za oškodovanca, pa stopnja malomarnosti ni bila takšna, da bi opravičevala kaznovalno odškodnino. Poleg tega sem mnenja, da mora biti kaznovalna odškodnina dosojena osebi, ki je škodo povzročila, ne njenemu delodajalcu. Povzročitelj mora to občutiti na lastni koži, z zmanjšanjem njegovega premoženja. Ne morem se strinjati s tem, da bi se kaznovalne odškodnine dosojalo neposrednim proračunskim uporabnikom. Normalno je, da so tudi ti odškodninsko odgovorni, vendar pa bi dosojanje takšnih odškodnin npr. zdravstvenim ustanovam pomenilo, da bi zmanjkalo denarja za delovanje teh ustanov, kar pa bi imelo za posledico razgradnjo zdravstvenega sistema. Ohranjanje javno dostopnega zdravstva je implementacija 2. člena Ustave RS, ki Slovenijo določa za socialno državo.

Eden izmed razlogov za tako visoko odškodnino je bil vsekakor generalno-preventivni. Z izrekom te sodbe je sodišče želelo opozoriti na pomanjkljivosti v strokovni usposobljenosti nekaterih zaposlenih v zdravstvu. Zaradi strahu pred zelo visokimi odškodninami bi zdravstveno osebje zagotovo bilo deležno več usposabljanj, kar bi dvignilo kvaliteto zdravstvene oskrbe pri nas.

6.2 Razžalitev dobrega imena in časti, kršitev v medijih

Področje, ki ga bom izpostavil v svojem diplomskem delu, se mi zdi posebno primerno za dosojanje višjih odškodnin, je področje kršitev v primeru razžalitve dobrega imena in časti v medijih. Sredstva množičnega informiranja (časopisi, televizija, radio in internet) so prostor za objavo informacij, ki so dostopna praktično vsakomur. Zato je po mojem mnenju, da je poročanje o dogodkih, delovanju ljudi, še posebej raznih političnih funkcionarjih, gospodarstvenikih ali pa bankirjih, zelo pomembno. Prav tako je za vsako demokratično družbo vitalnega pomena svoboda izražanja, ki je pri nas urejena v 39. členu Ustave RS.¹³⁹ Vendar pa tako kot večina pravic, tudi ta ni absolutna. Omejena je s pravico drugih. Kadar je novinarsko poročanje žaljivo, temelječe na neresničnih dejstvih, je kršena tako pravica oškodovanca kot tudi javnosti do kvalitetne informiranosti. Danes se v t. i. »Zahodnem svetu« srečujemo s pojavom »rumenih medijev«, t. i. tabloidov, katerih bistvo je poročanje o aferah, pa naj bodo te resnične ali pa tudi ne. Namen ni informirati ljudi, ampak zgodbe predstaviti na način, da vzbudi v javnosti zanimanje, s tem se poveča prodaja in končno tudi dobiček. Po mojem mnenju, kadar se novinarji skrivajo za svobodo izražanja, v ozadju pa je le želja

¹³⁹ Glej: Ustava RS, Uradni list RS, št. 33/1991, Ljubljana, 1991.

njihovih lastnikov po čim večjem zaslužku, bi morala sodišča dosojati veliko višje odškodnine, torej kaznovalne odškodnine ravno z namenom generalne prevencije. S tem bi dala jasen znak vsem medijskim hišam, da mora biti novinarsko poročanje usmerjeno k objektivnemu in točnemu poročanju o dejstvih, ne pa k izmišljanju zgodb, ki bodo pritegnile čim več ljudi.

Moj primer iz prakse slovenskih sodišč se nanaša na zelo aktualno afero iz leta 2003, in sicer Črni les. Sodba Višjega sodišča v Mariboru¹⁴⁰ se nanaša ravno na žaljivo in netočno poročanje novinarka v časopisu. Novinarka je oškodovanki s svojim neresničnim poročanjem posegla v njeno čast in dobro ime. Sodišče ji je dosodilo odškodnino v višini 15.000 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi od 21. 4. 2006 dalje do plačila, ter plačilo oškodovankinih sodnih stroškov. Po mojem mnenju bi lahko sodišče odškodnino precej zvišalo in ji dosodilo zahtevanih 80.000 EUR. Po mnenju sodišča je poseg v čast in dobro ime podan, če so trditve takšne, da vzbujajo do oškodovanca negativne občutke, če so zaradi takšnih trditev ljudje do njega negativno razpoloženi, ga zaničujejo, prezirajo, podcenjujejo ali ga imajo celo za kriminalca, kot je bilo v obravnavanem primeru. Tožnica še izpostavlja dolžnost novinarja zagotoviti, da članek kot celota pri povprečnemu bralcu ne bo pustil drugačnega vtisa od tistega, ki bi ga bralec utemeljeno lahko imel na podlagi dovolj verodostojnih informacij. Samo zapisi informacij v pogojniku (naj bi, menda ...) nikakor niso dovolj, da bi pri povprečnemu bralcu v kontekstu celotnega članka ustvarili pravilen občutek glede stopnje resničnosti ali dokazanosti zapisanih trditev. Po mnenju oškodovanke to v njenem poročanju ni bilo spoštovano. Novinarka svojih dokazov pogosto ni preverjala, namesto tega je svoje trditve zapisovala kar v pogojnikih, zaradi česar ni ravnala z dolžno skrbnostjo. Sodišče tudi poudarja, da ni pomembno, za kakšen žanr pisanja gre, noben ne opravičuje žaljivega pisanja, izražanja negativnih vrednostnih sodb o posamezniku in njegovega zaničevanja. Kot tudi izhaja iz sodbe, določenih dejstev novinarka ni preverjala zaradi časovne stiske. V ta del, ki je zame zelo pomemben, se sodišče ni spuščalo. Zaradi pritiskov odgovornega urednika na zaposlene po čim hitrejšem objavljanju člankov, le-ti niso imeli časa preverjati svojih informacij. Vse spet samo z enim ciljem, čim več člankov na trenutno aktualno afero pomeni več bralcev, več dobička. Dejstvo, ki bi ga moralo sodišče sankcionirati z višjo odškodnino, katero bi morala plačati medijska hiša.

¹⁴⁰ Sodba sodišča: VSM sodba I Cp 719/2012 z dne 18. 9. 2012.

Kadar gre za škodo, povzročeno v sredstvih javnega obveščanja, bi bilo nujno uporabiti tudi pravna sredstva, ki jih ponuja 134. čl. OZ¹⁴¹, kot so prepovedni, opustitveni, odstranitveni ter ugotovitveni zahtevki. To so, kot že omenjeno nedenarni zahtevki, ki oškodovancu nudijo zaščito pred nadaljevanjem kršitve neke osebnostne pravice ter odstranitvijo njihove posledice. Kljub temu, da bi oškodovanec uporabil zahtevke iz 134. čl., so mu na voljo še vedno tudi materialni zahtevki iz 179. čl. OZ in drugih. Torej ne izgubi pravice do denarne odškodnine, tudi kaznovalne ne.

Tezo, da je plačilo odškodnine v znesku, ki ga medijske hiše »občutijo« z nižjim dobičkom, zagovarja tudi dr. Špelca Mežnar v svojem članku.¹⁴² Po njenem mnenju, bi s takšnimi odškodninami vplivali na lastnike medijev in urednike. V svojem članku navede razpon odškodnin, ki jih po navadi dosojajo sodišča. Te se gibljejo med dvema in dvajsetimi povprečnimi plačami¹⁴³ (od 2100 EUR do 21.000 EUR). Moj predlog sodiščem bi bil, ali odpraviti to pravilo in sodnikom pustiti bolj proste roke glede dosojanja višine, ali pa razpon dvigniti, in sicer na od pet povprečnih plač, navzgor pa ne bi bilo omejitve. S tem bi dali jasen znak, da bodo kršitve strogo sankcionirane, novinarji pa morajo pri svojem delu preverjati svoje informacije in upoštevati standard skrbnosti dobrega strokovnjaka. Strinjam se z avtorico, ki pravi, da so medijske hiše finančno močnejše kot klasični povzročitelji škode, torej fizične osebe, zaradi česar nizka odškodnina ne bo pomenila spremembe v uredniški politiki. To bi po mojem mnenju in mnenju avtorice generalno preventivno dobro vplivalo na medijski prostor, saj bi novinarsko poročanje postalo bolj profesionalno. Vendar pa takšnega stališča nima Vrhovno sodišče RS, ki v sodbi¹⁴⁴ zapiše, da denarna odškodnina ni kazen za povzročitelja škode, pač pa le zadoščenje oškodovancu.

Avtorica v članku¹⁴⁵ opisuje ureditev odškodnin glede medijskih kršitev v Nemčiji. Tam mlajša sodna praksa v ospredje ne postavlja več toliko zadoščenja, ampak poudarja, *da mora odškodnina istočasno in v zadostni meri služiti tudi odvračanju storilcev po ponovnih*

¹⁴¹ Glej Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

¹⁴² Primerjaj: članek z naslovom Odškodnina kot kazen na primeru medijskih kršitev – zakaj ne?, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Izbrane teme civilnega prava, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana, 2006, str. 81.

¹⁴³ Po podatkih, ki so javno dostopni na spletni strani statističnega urada RS znaša povprečna neto plača v Sloveniji za mesec Maj 2014 1.000,69 EUR.

¹⁴⁴ Sodba sodišča: II Ips 220/99 z dne 22. 12. 1999

¹⁴⁵ Glej članek z naslovom Odškodnina kot kazen na primeru medijskih kršitev – zakaj ne?, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Izbrane teme civilnega prava, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana, 2006, str. 85.

kršitvah. To pa bi se moralo odražati predvsem v višini odškodnine. S tem se popolnoma strinjam.

6.3 Odgovornost delodajalca za varnost zaposlenih pri delu

Področje, ki se mi je zdelo zanimivo za obravnavo v mojem diplomskem delu, je tudi področje poškodb oz. nesreč pri delu. V Sloveniji je po statističnih podatkih¹⁴⁶ povprečno 40.000 ljudi odsotnih z dela zaradi poškodb pri delu, kar predstavlja 4 % vseh delovno aktivnih prebivalcev. Seveda se vseh poškodb ne da preprečiti, vseeno pa sem mnenja, da bi na tem področju bilo potrebno zvišati odškodnine, ki jih poškodovani delavci izterjajo od svojih delodajalcev, zaradi nezadostnih varnostnih ukrepov, premajhne strokovne usposobljenosti ali pa preprosto, ker delodajalci v želji za večjim zaslužkom zaposlene silijo k hitrejšemu delu, ob tem pa ne poskrbijo za lastno varnost. Poudariti je treba, da v primeru, kadar zaposleni sam, zavestno, ne upošteva vseh varnostnih predpisov, mora sodišče to upoštevati in odškodnino znižati. Tako je odločilo tudi Višje sodišče v Celju.¹⁴⁷ Podobno je odločilo tudi Višje sodišče v Ljubljani.¹⁴⁸

Primer, ki sem ga našel na straneh sodne prakse, se nanaša na nevarno dejavnost na višini.¹⁴⁹ Tožnik je, kljub opozorilu tožencu, da ga je strah višine, moral pa prigovarjanje slednjega, da se jim mudi, približno 50 kg težak element dimnika s 3–4 metre visokega improviziranega odra, podati tožencu na streho. *V trenutku, ko je toženec že prijel element in ga je skušal povleči na streho, pa ga je spustil, pri čemer je element dimnika padel na "grušt", na katerem je stal tožnik in ga premaknil, zaradi česar sta tožnik in element padla na dvoriščna tla. Sodišče je pravilno ugotovilo, da je šlo za delo na taki višini, ki predstavlja nevarno dejavnost, kot je opredeljena v 149. členu OZ (nekdanji 173. člen ZOR). Ker za škodo, nastalo v zvezi s tako dejavnostjo, odgovarja tisti, ki se z njo ukvarja in ima od nje korist, je pravilno odločilo, da je toženec odgovoren za povzročeno škodo, ne glede na krivdo. Sodišče je tožniku na prvi stopnji dosodilo 2.400.000 nekdanjih tolarjev (okoli 10.000 EUR), drugostopenjsko pa je to višino znižalo na 2.100.000 tolarjev (8763,14 EUR). Toženec se je pritožil na Vrhovno sodišče, glede višine odškodnine pa navaja, da je ta previsoka, saj telesne bolečine naj ne bi bile tako hude, duševnih bolečin in strahu pa oškodovanec naj ne bi utrpel. Vrhovno sodišče je odločilo, da revizija ni utemeljena.*

¹⁴⁶ Glej stran: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1532 z dne 31. 3. 2008.

¹⁴⁷ Glej sodbo sodišča: št. Cp 753/1997 z dne 12. 3. 1998.

¹⁴⁸ Sodba sodišča: Cp 1210/2004 z dne 19. 4. 2005.

¹⁴⁹ Glej sodbo sodišča: II Ips 332/2006 z dne 9. 10. 2008.

Kljub trenutni gospodarski krizi, ki je v Sloveniji, sem mnenja, da varnost zaposlenih ne bi smela trpeti na račun višjih dobičkov gospodarskih družb. Izdatki za varnost predstavljajo strošek za delodajalca. V kolikor delodajalec ne poskrbi za ustrezno usposobljenost svojih zaposlenih ter jim priskrbi vso potrebno varnostno opremo, sam pripomore k večji verjetnosti nastanka škode. Človekovo zdravje je za posameznika neprecenljivo, zato je potrebno poiskati neko razumno srednjo pot, na eni strani čim nižjih stroškov, na drugi strani pa čim večje varnosti pri delu. Moje mnenje je, kot že napisano v tem delu, da morebitna odškodninska odgovornost predstavlja za delodajalca strošek. Višja kot je odškodnina in večja kot je verjetnost za dosoditev takšne odškodnine, bolj bo delodajalec zainteresiran, da sprejme vse potrebne ukrepe, da mu odškodnine ne bo potrebno plačati. Zato sem prepričan, da bi v takšnih primerih bilo nujno spremeniti sodno prakso v Sloveniji in z namenom specialne, še posebej pa generalne preprečitve v takšnih primerih, dosojati neprimerno višje kaznovalne odškodnine. Zagotovo bi takšna sodba z zneskom milijon evrov ali več, lahko pomenila zaprtje kakšne gospodarske družbe, kar bi še dodatno zvišalo brezposelnost v Sloveniji,¹⁵⁰ vendar pa bi, po mojem mnenju, to prineslo izboljšanje varnosti pri delu v ostalih gospodarskih družbah. To bi dolgoročno lahko pomenilo manjšo odsotnost ljudi z dela zaradi bolniških, večje zadovoljstvo zaposlenih, ki pa vodi v večjo storilnost in večji dobiček gospodarskih družb.

V primerih, ko morajo zaposleni delati na okvarjenem stroju,¹⁵¹ bi po mojem mnenju morala sodišča dosojati delodajalcem višje kaznovalne odškodnine. Stroji so osnovni element vsake gospodarske dejavnosti, zaradi njih se zaposlenim dvigne storilnost, to pa prinaša večji dobiček. Ker pa ima večina delovnih strojev značilnosti nevarne stvari, je še toliko bolj pomembno, da delujejo brezhibno. Poškodbe zaradi okvar na strojih, kadar za njih niso (so)odgovorni zaposleni, bi morala sodišča v odškodninskih tožbah strogo sankcionirati. Zame edina primerna bi bila kaznovalna odškodnina, saj bi s tem poskrbeli za varnost, tudi v drugih gospodarskih družbah, zaradi bojazni pred takšnimi odškodninami tudi pri njih.

Sodba Višjega delovnega in socialnega sodišča v Ljubljani¹⁵² pa je pomembna, zaradi ekskulpacije delodajalca, kadar zaposleni ne upoštevajo vseh varnostnih predpisov. Sodišče je zapisalo: *»Delo v termoelektrarni se je izvajalo na delovnem prostoru, kjer je bil prisoten premogov prah, pepel in velike temperaturne razlike, prepah, večkrat tudi mokrota zaradi*

¹⁵⁰ Na dan 30. 1. 2014 je bila registrirana brezposelnost v Sloveniji 130.074 ljudi.

¹⁵¹ Sodba sodišča: Cp 581/1997 z dne 1. 7. 1997.

¹⁵² Sodba sodišča: Pdp 627/2004 z dne 9. 9. 2004.

brizganja vode iz ventilov. Če tožnik ni uporabljal respiratorjev in je na zunanjem odplavu pepela večkrat delal brez zaščitne azbestne obleke, krznenega brezrokavnika, zaradi tega, ker sta bili zanj prevelika, pretežka, in ker mu je bilo preveč vroče, mora sam nositi breme takšnega nepravilnega ravnanja, in to ne more biti v škodo tožene stranke. Tožena stranka je ravnala v skladu z določili varstva pri delu, ko je tožniku zagotovila zaščitna sredstva in ko je zagotovila, da vsebina škodljivih prašnih delcev ni presegala s standardi dovoljene koncentracije, zato tudi ni mogoče pripisati toženi stranki krivdne odgovornosti. Bistveno pri tem pa je, da delovno okolje ni vplivalo na tožnikovo bolezen sarkoidoze, ki ni na seznamu poklicnih obolenj, kar tudi izhaja iz izpovedb izvedencev pulmologov.» Zaradi delavčevega neupoštevanja varnostnih predpisov in njihovega zanemarjanja, delodajalec ne more nositi odgovornosti za nastalo škodo. Drugi ne smejo trpeti zaradi lastne malomarnosti ali neprevidnosti.

Moje pisanje vsekakor ne gre v smeri zatreti podjetniško dejavnost v Sloveniji, zaradi možnosti dosojanja »noro« visokih odškodnin ob primerih povzročitve škode zaposlenemu na delovnem mestu. Skozi to diplomsko delo si prizadevam, da bi delodajalci bolj spoštovali varnostne predpise, svoje zaposlene primerno opremili za delo, tako z znanjem, kot z zaščitno opremo. To bi pri zaposlenih zagotovo vzbudilo zadovoljstvo, zadovoljen delavec pa je dober delavec. Prepričan sem, da bi se število odsotnih z dela na račun bolniške odsotnosti zmanjšalo, s tem pa tudi stroški, tako gospodarstva, kot tudi zdravstvene zavarovalnice. Ta denar bi zagotovo lahko bolje uporabili drugje. Generalna prewencija, zaradi visokih odškodnin, sama po sebi ne bi zavrla gospodarstva, kot bi zagotovo trdili lastniki gospodarskih družb, ampak bi le omogočila boljše delovne pogoje za vse zaposlene. Kljub temu, da imamo v Sloveniji tržno gospodarstvo, katerega glavni namen je ustvarjanje dobička, le-tega ne smemo ustvarjati na račun slabše kakovosti delovnih mest ali zanemarjanja varnosti pri delu.

7 Argumenti za in proti uvedbi kaznovalnih odškodnin v Sloveniji

7.1 Argumenti za

Najpomembnejši razlog, zakaj bi v Sloveniji bilo potrebno dosojati kaznovalne odškodnine je, po mojem mnenju, zagotovo njena preventivna funkcija in njihov generalno preventivni

učinek. Primeri iz tuje sodne prakse kažejo (nekaj sem jih že navedel), da imajo zelo visoke odškodnine, poleg močnega specialno preventivnega učinka zaradi objav v medijih tudi, zelo močan splošno oz. generalno preventivni učinek. To so zaradi primera, ko je General Motors bil dolžan plačati zelo visoko kaznovano odškodnino, vsi proizvajalci avtomobilov začeli bolj paziti na varnost svojih proizvodov, več truda so vložili v testiranja varnosti svojih avtomobilov. To je malenkostno dvignilo proizvodno ceno, vendar pa na drugi strani pomeni večjo varnost za voznike in sopotnike. Znani so primeri, ko proizvajalci sami zaznajo serijske napake in preventivno odpokličejo cele serije avtomobilov na servisne preglede, seveda, na svoje stroške. Vse v želji po odpravi napak in preprečitvi nepotrebnih prometnih nesreč ali celo smrtnih žrtev. Leta 2013 smo bili v medijih obveščeni, da sta proizvajalca Toyota¹⁵³ in Ford obveščala imetnike določenih modelov, da naj zaradi serijskih napak nemudoma obiščejo pooblaščenec servise, kjer jim bodo odpravili napake. Kljub temu, da s tem proizvajalcem nastane več deset milijonov evrov visoka škoda, poleg tega pa trpi njihov ugled in zaupanje potrošnikov, pa prav zaradi bojzani pred visokimi odškodninskimi zahtevki, raje sami odpravijo napake. V kolikor bi bila praksa sodišč takšna, da bi dosojala odškodnine za premoženjsko in nepremoženjsko škodo v višini nastale škode in brez penalnega elementa, bi po mojem mnenju, to za proizvajalce pomenil zelo majhen strošek, zaradi česar preventivi in varnosti ne bi posvečali takšne pozornosti. To bi pripeljalo do več nesreč, tudi s smrtnimi izidi. Seveda pa bi imele te gospodarske družbe, zaradi manjših stroškov, veliko večje dobičke, tudi na račun smrtnih žrtev udeležencev v prometu. Zame je to popolnoma nesprejemljivo. Žal je tako, da vsaka gospodarska družba stremi k čim večji profitabilnosti, brez neke zunanje prisile, pa ne posvečajo velike pozornosti varnosti ali pa, recimo, skrbi za naravo. Tudi v primerih onesnaženja okolja, kakršno je bilo npr. razlitje nafte v Mehiškem zalivu leta 2012¹⁵⁴, bi morale gospodarske družbe odgovarjati s plačilom visokih odškodnin za povzročeno škodo. Moje teze potrjuje tudi ekonomska analiza prava. Pri neposlovnih odškodninskih odgovornostih, naj bi ravno zaradi stroškov, ki nastanejo zaradi izplačila odškodnin, privedlo do večje preventive. S tem se zmanjša število nesreč in njihova teža.¹⁵⁵ Avtorica v knjigi omenja tudi možnost zavarovanja za primer nesreč, ki je cenejši in enostavnejši način za poplačilo oškodovanca, vendar pa na drugi strani opozarja na možnost zanemarjanja preventivnih ukrepov v primeru, ko bi potencialni povzročitelji škode breme

¹⁵³ Več na: <http://www.rtvsl.si/gospodarstvo/toyota-na-servis-poklicala-185-000-vozil-116-v-sloveniji/312363>, z dne 3. 7. 2013.

¹⁵⁴ Glej: <http://www.rtvsl.si/svet/bp-ju-rekordna-denarna-kazen-za-razlitje-nafte-v-mehiskem-zalivu/295915>, z dne 15. 11. 2012.

¹⁵⁵ Glej: Zajc Katarina, Ekonomska analiza prava v Sloveniji, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 71.

svoje odgovornosti prelagali izključno na zavarovalnice. Sam se strinjam z njenim zaključkom, da je primerna neka vmesna pot.

7.2 Argumenti proti

Najmočnejši razlog proti uvedbi kaznovalnih odškodnin v Sloveniji izhaja že iz njenega imena. Mnogi, predvsem starejši avtorji, so prepričani, da kaznovanje ne spada v civilno pravo, ampak je to naloga kazenskega prava. Drži, da je temeljna naloga kazenskega prava sankcioniranje, s tem pa specialna in generalna prevencija, toda iz odločbe Ustavnega sodišča¹⁵⁶ izhaja ugotovitev, da ne drži, da bi se o prav vsakem sankcioniranju moralo odločati v okviru kazenskega postopka ali da je prav vsaka opredelitev sankcij za prepovedana dejanja enaka opredelitvi kaznivega dejanja oz. da je prav vsaka opredelitev sankcij za prepovedana ravnanja enaka opredelitvi kaznivega dejanja, za katerega morajo biti izpolnjena vsa, z Ustavo, varovana procesna jamstva, ki se nanašajo na kazenski postopek.¹⁵⁷ Iz tega sledi, da je dosojanje kaznovalnih odškodnin dovoljeno, vendar pa kaznovanje ne sme biti edini cilj, ki bi ga zasledovali. Poleg tega je potrebno paziti tudi na 31. člen Ustave RS.¹⁵⁸ Ne smemo pa zamenjevati denarne kazni v kazenskem pravu in kaznovalne odškodnine v civilnem pravu. To sta, po mojem mnenju, dva različna instituta, katera eden drugega ne izključujeta, prej se dopolnjujeta. Glede na omejitve denarnih kazni v KZ,¹⁵⁹ v katerem je višina denarne kazni navzgor omejena s 360 dnevnimi zneski oz. 12.518,78 EUR, specialni maksimum pa je 1.500 dnevnih zneskov ali 37.556,33 EUR, bi lahko kaznovalne odškodnine v primerih, ko je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem, pomenilo tudi, primerno kaznovanje storilca kaznivega dejanja. V kolikor je povzročitelj škode obsojen na visoko kaznovalno odškodnino in je ne more plačati, bi po mojem mnenju bil edini primerni ukrep stečaj po Zakonu o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju.¹⁶⁰ To velja tako za pravne kot fizične osebe. Za fizične osebe se mi zdi neprimerno, da bi lahko ali pa morale v primeru nezmožnosti plačila odslužiti to odškodnino z

¹⁵⁶ Odločba Ustavnega sodišča U-I-145/03 z dne 23. 6. 2005.

¹⁵⁷ Povzeto po: Vuksanovič Igor, Kaznovalna funkcija odškodnin in Ustava, Pravna praksa, 20/2010, str. 12.

¹⁵⁸ Glej: Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/1991, Ljubljana, 1991.

¹⁵⁹ Glej: Kazenski zakonik (KZ-1 UPB2)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, št. 50/2012, Ljubljana, 2012.

¹⁶⁰ Glej: Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), Uradni list RS, št. 126/2007, Ljubljana, 2007.

zaporom. S takšnim ukrepom bi popolnoma zbrisali mejo med kazenskim in civilnim postopkom, kar pa je nesprejemljivo.

8 Posledice uveljavitve penalnih odškodnin s poudarkom na generalni prevenciji

Sem mnenja, da dosojanje kaznovalnih odškodnin v Sloveniji, ne bi imela negativnih posledic, nasprotno, imela bi precej pozitivnih učinkov. Penalne odškodnine niso primerne za večino sporov, kjer oškodovanci zahtevajo odškodnino. Kot že omenjeno v tem delu, se dosojajo le v primeru zavrženih dejanj, storjenih z naklepom ali veliko malomarnostjo, z namenom sebi pridobiti premoženjsko korist. Primerne bi bile tudi takrat, ko je podlaga za uveljavitev odškodnine pravnomočna sodba kazenskega sodišča za kazniva dejanja zoper čast in dobro ime, zoper premoženje, gospodarstvo ter pravni promet. Storilci teh kaznivih dejanj zasledujejo premoženjsko korist, torej bi za njih bilo, bolj kot prostostna kazen, primerno plačilo visokega zneska, torej zmanjšanje njegovega premoženja. Moje mnenje je, da je popolnoma vseeno, ali to dosežemo z denarno kaznijo v kazenskem postopku, ali pa potem v civilnem postopku skozi kaznovalno odškodnino. Menim, da strogo ločevanje med kazenskim in civilnim postopkom ni smiselno, kajti varovalke za pravično sojenje naš pravosodni vključuje za vse stranke v vseh postopkih pred sodišči.

Temeljni način povrnitve škode je vzpostavitev prejšnjega stanja, ki je bolj primeren za premoženjsko škodo ter satisfakcija za nepremoženjsko škodo v obliki denarne odškodnine.¹⁶¹ Slednja je vsekakor primerna tudi za premoženjsko škodo. Dolgo časa je veljalo, da je primarna funkcija odškodninskega prava reparacija oz. povrnitev v stanje, kot je bilo pred povzročitvijo škode.¹⁶² Toda na podlagi ekonomske analize prava je začela teorija opozarjati, da mora, predvsem pri neposlovni odškodninski odgovornosti, biti ključna njena preventivna funkcija v pomenu, da daje udeležencem teh razmerij ustrezno spodbudo, da ravnajo tako, da čim bolj zmanjšujejo verjetnost nastanka škodnega dogodka.¹⁶³ Torej, odškodninsko pravo mora služiti kot nekakšna motivacija za potencialne povzročitelje škode, da v svoja ravnanja

¹⁶¹ Povzeto po: Strohsack Boris, *Odškodninsko pravo in druge neposlovne obveznosti*, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1990, str. 156.

¹⁶² Primerjaj: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, *Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del)*, 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 713.

¹⁶³ Glej: prav tam, str. 716.

vpeljejo, kar se da veliko varnostnih mehanizmov, ki bi preprečevali nastanke škode ali pa le-to omejiti in minimizirati. Preprosto povedano, višje kot so odškodnine, več pozornosti se nameni preventivi. Po mojem mnenju, ima odškodnina za navadno škodo specialno preventivni namen, morebitna kaznovalna komponenta pa ima predvsem generalno preventivnega, v manjši meri pa tudi specialno preventivnega. Vsak, ki stori pravno priznano škodo ter jo mora povrniti s plačilom denarne odškodnine, dobi »svojo lekcijo«, nanj sodba deluje specialno preventivno. V prihodnje se bo vzdržal takšnih ravnanj ali pa bo storil vse, kar je v njegovi moči, da prepreči nastanek škode, ali jo po nastanku kar se le da omeji. V kolikor ta odškodnina ni dovolj visoka, je velika možnost, da svoje dejanje ponovi oz. v enaki situaciji ravna enako. Za kapitalistično družbo, kakršna smo, je najboljša kazen ali pa življenjska lekcija, ravno plačilo denarnega zneska, v civilnem pravu pa plačilo odškodnine. Višja kot je, bolj nas prizadene. Penalna odškodnina, pri kateri pa ta element znaša nekajkratnik te vrednosti, ima močan preventivni učinek na vse. Visoke odškodnine najdejo svoje mesto v sredstvih množičnega obveščanja, kjer delujejo zastraševalno na morebitne povzročitelje škode. Posledica je večja previdnost. Proizvajalci se bodo bolj trudili, da bodo njihovi proizvodi kakovostnejši in varnejši, medijske hiše bodo pazljivejše pri objavi v svojih medijih, gospodarstveniki pa bolj strokovni pri svojem poslovanju. Stroški, ki jih bodo imeli s svojim ravnanjem, morajo nujno biti manjši. Ali povedano drugače, odškodnine za povzročeno morajo biti višje, da je strošek za preventivne ukrepe smiseln. Višino kaznovalne odškodnine pa bi morali prepustiti sodni praksi, zakonsko omejevanje, po mojem mnenju, ne bi doseglo zelenih učinkov.

9 Zaključek

Kaznovalne odškodnine so zanimiva tema, saj zaradi svoje eksotičnosti in kontradiktornosti puščajo veliko možnosti za razpravo. V delu, že omenjeno, je starejša pravna teorija tudi zaradi drugačnega političnega sistema odklanjala kaznovalne odškodnine, predvsem kadar bi se le-te dosojale za nepremoženjsko škodo. Mlajši teoretiki niso enotnega mnenja, vendar pa je zaslediti pri več avtorjih¹⁶⁴ naklonjenost takšnim odškodninam. Tem se pridružujem tudi sam. Kaznovalne odškodnine bi lahko bile prav zaradi svoje kaznovalne funkcije sporne, kajti tukaj gre za vstopanje kazenskega prava v civilno pravo ter pridobitve premoženjske koristi za

¹⁶⁴ To so Dunja Jadek Pensa, Nina Plavšak, Špelca Mežnar in drugi.

oškodovanca, ki pa ni zaslužena.¹⁶⁵ Bojazni so odveč, kajti ustavno garantirane pravice so zagotovljene tako v kazenskih zadevah kot tudi v civilnih. Takšno strogo ločevanje je zaradi pravičnosti nepotrebno, morda celo ovira. Glede na ime bi morda res pomislili, da gre za kaznovanje povzročitelja škode še v civilnem pravu. Toda visoka odškodnina ima zastraševalno vlogo, ki zagotavlja generalno preventivo pred povzročanjem škode. Je svarilo vsem potencialnim povzročiteljem škode, da ravnajo z vso skrbnostjo ter storijo vse potrebno, da do pravno priznane škode ne bi prišlo. Zaradi tega bi ob spremembi naše sodne prakse, ki bi pogosteje dosojala kaznovalne odškodnine, zagotovo prihajalo do večje skrbnosti in manj škodnih dogodkov, kajti spodbuda, ki jo dobijo zaradi bojazni pred visoko odškodnino, vsekakor vpliva na to, da namenijo več pozornosti preventivi. Dokazano je tudi, da je odškodninsko pravo zelo drag način zagotavljanja povrnitve škode, ki nastane zaradi škodnega dogodka. Veliko cenejše in učinkovitejše je zavarovanje za primer škode.¹⁶⁶ Toda, tudi zavarovanje ne reši vseh problemov, ampak optimalna kombinacija obeh. Torej, zavarovanja pred škodo in visoke odškodnine v civilnih postopkih.

V svoji tezi zagovarjam stališče, da bi se kaznovalne odškodnine morale dosojati takrat, ko gre za najbolj zavržena dejanja, storjena naklepno ali veliko malomarnostjo, posledica škodnega dogodka pa je pridobitev premoženjske koristi za povzročitelja škode. Kot je razvidno iz primera General Motors¹⁶⁷, se danes proizvajalci avtomobilov zaradi strahu pred morebitnimi odškodninami sami odločajo odpoklicati morebitne avtomobile z napakami in jih sami na svoje stroške popravijo. Pri proizvodnji pa posvečajo veliko časa in denarja prav varnosti svojih izdelkov. Menim, da bi več primerov dosojenih kaznovalnih odškodnin tudi na drugih v tem delu izpostavljenih področjih, kot so rumeni mediji, lahko prineslo več reda ter bolj objektivno pisanje medijev.

Penalne odškodnine pridejo v poštev pri dejanjih, ki so posebno zavržena, storjena z naklepom ali veliko malomarnostjo, z namenom pridobitve premoženjske koristi. Menim, da mora kazenski postopek imeti specialno preventivni namen, torej storilca kaznivega dejanja kaznovati in mu s tem dati tudi spodbudo, da v prihodnje ne bo storil kaznivih dejanj. V odškodninskem civilnem postopku pa mora sodišče za povzročitev škode oškodovalcu dosoditi v plačilo visoko kaznovalno odškodnino, ki bo imela generalno preventivni učinek v

¹⁶⁵ Glej: : Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 1036.

¹⁶⁶ Povzeto po: Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003, str. 716.

¹⁶⁷ Sodba sodišča: Patricia Anderson et altera v. General Motors Comporation (Los Angeles County Superior Court), več na: <http://www.appellate.net/briefs/Anderson%20final%20DMG.pdf> z dne 5. april 2001

opozorilo vsem, da se jim bo v takšnih primerih premoženje opazno zmanjšalo. Živimo v času kapitalizma, kjer se vse meri v denarju. V kolikor je bila škoda povzročena v namenom, sebi pridobiti premoženjsko korist, sem prepričan, da je edina ustrezna sankcija zmanjšanje povzročiteljevega premoženja. Za doseg tega pa je vseeno, ali to storimo s kaznovalno odškodnino v civilnem postopku, ali pa z denarno kaznijo v kazenskem postopku.

Pravni redi po Evropi poznajo kaznovalne odškodnine. Te pa izhajajo iz Združenih držav Amerike. V nekaterih so dosojene pogosteje, npr. v Angliji, v Franciji jih v večini odklanjajo, podobno tudi Nemci. Glede na to, da se naš pravni sistem zgleduje po nemškem in avstrijskem, bi bilo slepo kopiranje rešitev iz ameriškega pravnega sistema nesmiselno in neodgovorno. Vedno je potrebno tuje pravne institute dobro preučiti in prilagoditi za naše razmere. Odškodnine, ki bi znašale več deset ali sto milijonov evrov so, po mojem mnenju, za naše razmere nesprejemljive. Vendar pa zakonsko omejevanje ne bi prineslo zelenih rezultatov. Prepričan sem, da so slovenski sodniki in sodnice dovolj sposobni za določitev pravične denarne odškodnine, kot zahteva 179. člen OZ.¹⁶⁸ Pravična denarna odškodnina je abstrakten pojem, ki ga mora sodnik napolniti z argumenti v vsaki sodbi, ki je poglavje zase. Prav tako bi bilo potrebno visoko penalno odškodnino obrazložiti, kajti gre za očitno odstopanje od ustaljene sodne prakse. V delu naštetih primeri, kje bi bile smiselne takšne odškodnine so, po mojem mnenju, primerne za njihovo postopno uveljavitev. Popolnoma sem prepričan, da bi v naši družbi bilo veliko več reda in odgovornosti, v kolikor bi bila kaznovalna odškodnina izrečena za dejanja, ker so oškodovalci povzročili škodo zaradi pridobitve premoženjske koristi. Primerov je veliko, najbolj odmevna pa je zagotovo škoda v slovenskih bankah. Denar vseh prebivalcev je šel za popravilo škode v bankah, civilno in kazensko pa ni odgovarjal še nihče. Takšno stanje je, s stališča pravne države in vladavine prava, nevzdržno. Na nas pravnikih pa je, da nekaj storimo vse, kar je v naši moči, da bo pravici zadoščeno.

10 Bibliografija

10.1 Literatura

- Bergant Rakočević V., Denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo - o njeni
- penalni funkciji, Pravna praksa, št. 15-16/2006, strani 6, 7,

¹⁶⁸ Glej: Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007.

- Bergant Rakočević Vesna, Kritika teorije o adekvatni vzročnosti in dileme novejše sodne prakse, Pravna praksa, št. 3-4/2009, strani II-VII,
- Cigoj Stojan, Odškodninsko pravo Jugoslavije, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenija, Ljubljana 1972,
- Cigoj Stojan, Teorija obligacij – splošni del obligacij, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2003,
- Elliott Catherine and Quinn Frances, Tort Law (Fifth edition), Pearson Longman, Harlow, England, 2005,
- Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Izbrane teme civilnega prava, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana, 2006,
- Jadek Pensa Dunja, Denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo (pregled sodne prakse), Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1995,
- Jadek Pensa Dunja, Denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo, GV založba, Ljubljana, 2001,
- Jadek Pensa Dunja, Aktualni problemi odškodninskega prava, Podjetje in delo, št. 5-6/1996, strani 593-601,
- Karlovšek Igor, Nadomestilo nepremoženjske škode in funkcije le-tega, Pravniki, št. 1-2/1992, strani 35-46,
- Koman Perenič Lidija, Škoda in odškodnina, DZS, Ljubljana, 2004,
- Koziol Helmut, European Tort Law, Germany, 2008,
- L. Rabin Robert, Perspectives on Tort Law (Fourth Edition), Little, Brown and Company, Canada, 1995,
- Mežnar Špelca, Novejši trendi v odškodninskem pravu, Podjetje in delo 6-7/2008/XXXIV,
- Müller Peter, Punitive Damages, de Gruyter, Berlin, 2000,
- Občni državljanski zakonik, GV založba, Ljubljana 2012,
- Odškodnina kot kazen na primeru medijskih kršitev – zakaj ne?, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Izbrane teme civilnega prava, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana, 2006,
- Pavčnik Marjan, Teorija Prava: prispevek k razumevanju prava, Cankarjeva založba, Ljubljana 2011,
- Plavšak Nina, Juhart Miha, Vrenčur Renato, Obligacijsko pravo splošni del, GV založba, Ljubljana 1999,

- Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 1. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003,
- : Plavšak, Juhart, Jadek Pensa in drugi, Obligacijski zakonik z komentarjem (splošni del), 2. knjiga, GV Založba, Ljubljana, 2003,
- Selinšek Lilijana, Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela, GV Založba, Ljubljana, 2007,
- Strnad Igor, Denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo, Pravna praksa, št. 18-19/2000, strani 9-11,
- Strohsack Boris, Odškodninsko pravo in druge neposlovne obveznosti, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1990,
- Tekavc Janez, »Punitive damages« - penalna odškodnina v slovenskem pravu?, Pravna praksa 7/2000, str. 10 do 12,
- Tratar Boštjan, Uveljavljanje odškodnin za premoženjsko in nepremoženjsko škodo s primeri tožb in sodno prakso, Založba Legat, Ljubljana, 2006,
- Ude Lojze, Civilno procesno pravo, Založba Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2002,
- Vuksanovič Igor, Kaznovalna funkcija odškodnin in Ustava, Pravna praksa, 20/2010, str. 11-12,
- Zajc Katarina, Ekonomska analiza prava v Sloveniji, Uradni list RS, Ljubljana, 2009.

10.2 Pravni viri

- Ustava RS, Uradni list RS, št. 33/1991, Ljubljana, 1991,
- Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, 97/2007, Ljubljana, 2007,
- Zakon o pravdnem postopku (uradno prečiščeno besedilo) (ZPP-UPB3), Uradni list RS, št. 73/2007, Ljubljana 2007,
- Kazenski zakonik (KZ-1 UPB2)(uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, št. 50/2012, Ljubljana, 2012,
- Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), Uradni list RS, št. 126/2007, Ljubljana, 2007.

10.3 Sodbe

- Sodba sodišča: Cp 581/1997 z dne 1.7.1997,

- Sodba sodišča: št. Cp 753/1997 z dne 12.3.1998,
- Sodba sodišča: II Ips 220/99 z dne 22.12.1999,
- Sodba sodišča: Pdp 627/2004 z dne 9.9.2004,
- Sodba sodišča: Cp 1210/2004 z dne 19.4.2005,
- Sodba sodišča: II Ips 332/2006 z dne 9.10.2008,
- Sodba sodišča: II Ips 130/2012 z dne 08.11.2012,
- Sodba sodišča: VSC sodba Cp 956/2006,
- Sodba sodišča: VSL sklep III Cp 157/2007, z dne 07.02.2007,
- Sodba sodišča: VSM I Cp 1032/2011 z dne 13.12.2011,
- Sodba sodišča: VSM sodba I Cp 719/2012 z dne 18.09.2012,
- Odločba Vrhovnega sodišča RS II Ips 657/2003 z dne 13.1.2005,
- Odločba Vrhovnega sodišča RS II Ips 408/2004 z dne 9.2.2006,
- Odločba Vrhovnega sodišča RS II Ips 940/2006 z dne 2.4.2009,
- Sodba sodišča: John Prozeralik v. Capital Cities Communications Inc. (4 No. 218, 1993 NY),
- Sodba sodišča: New York Times Co. V Sullivan (376 US 254),
- Sodba sodišča: Vassiliades v. Garfinkle's Books Bros. (492 A2d 580 D.C.),
- Sodba Vrhovnega sodišča ZDA Cf. Gertz v. Robert Welch Inc. (418 US 323),
- Sodba Vrhovnega sodišča ZDA: BMW of North America Inc. v. Gore, 517 U.S. 559 (1996),
- Sodba sodišča: Patricia Anderson et altera v. General Motors Comporation (Los Angeles County Superior Court),
- Sodba Vrhovnega sodišča ZDA, 538 U.S. 408 (2003),
- Odločba Ustavnega sodišča U-I-145/03 z dne 23.6.2005.

10.4 Viri z medmrežja

- http://www.pf.uni-mb.si/datoteke/holcman/talionsko_nacelo.pdf (26. januar 2012),
- <http://www.appellate.net/briefs/Anderson%20final%20DMG.pdf> z dne 5. april 2001,
- <http://www.ejls.eu/13/176UK.htm>,
- <http://uniset.ca/other/rossminster/broome.html>,
- <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1997/3083.html>,
- <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1964/1.html>,
- <http://www.casebooks.eu/tortLaw/chapter2/excerpt.php?excerptId=1876>,

- <http://www.casebooks.eu/tortLaw/chapter8/excerpt.php?excerptId=2044>,
- http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1532 z dne 31.3.2008,
- <http://www.rtv slo.si/gospodarstvo/toyota-na-servis-poklicala-185-000-vozil-116-v-sloveniji/312363>, z dne 3.7.2013,
- <http://www.rtv slo.si/svet/bp-ju-rekordna-denarna-kazen-za-razlitje-nafte-v-mehiskem-zalivu/295915>, z dne 15.11.2012,
- <http://www.rtv slo.si/svet/bp-bo-oskodovancem-placal-7-8-milijarde-dolarjev/278081> z dne 3.1.2013.